

ŠTEV. 4.

LETO I.

ZBORNİK

SVEČENIKOV SV. PAVLA

IZDAJATELJ IN ODGOVORNI UREDNIK
:: FRANC BRATUŽ ::

S SODELOVANJEM DRUGIH DUHOVNIKOV UREJUJE
:: : : IVAN REJEC : : :

TISKA „NARODNA TISKARNA“

:: V GORICI — 1920. ::

Vsebina :

	Št.
L. Cigoj, Srce Jezusovo nas kliče	81
Znanstvo :	
Dr. J. Ličan, Kantov kritizem in temelji krščanstva.	83
J. Rejec, Socializacija.	87
A. Glavič, Taktika u boju proti komunizmu.	95
Ascetika in pastoral :	
Dr. A. Slamič, Nazaj h Kristusu.	96
J. Cecinović, Confortamini et nolite timere.	97
Dr. Fr. Učeničnik, Dušno-pastirska skrb za dijake	98
Cerkveni razgled :	
P o d o m o v i n i .	
Dušno pastirske razmere v tržaško - koperski škofiji.	99
Postopanje orožnikov, z duhovnikom	100
Progonjeni svečenici biskupije porečko - puljske.	100
P o s v e t u .	
Velika beda duhovnikov v Nemški Avstriji.	101
Vestnik «Zbora».	
I. Rejec, O ustroju in cilju „Zbora“.	102
Odseki.	105
Konference	108
Opozarilo	108
Na platnicah : Istran. Župniku na Pivki. Izjavi.	

Uredništvo : Ivan Rejec, župnik, p. Sv. Križ - Cesta.

Uprava lista in blagajna Zbora : France Švara, vikarij,
Šempolaj, p. Nabrežina.

Pristopnina skupaj z letnino za 1920 znaša L. 10; **naročnina**
na list za 1920 znaša L. 15; oboje skupaj L. 25.

Srce Jezusovo nas kliče.

L. Cigoj.

Bodi nam tisočkrat pozdravljen kraljevi mesec božjega Srca Jezusovega! Milijoni svetih duš so te željno pričakovali, po tebi so drhtela tudi srca Pavlovih svečenikov. Ti vlijaš v duše balzam sladke tolažbe, ti budiš v naših srcih upanje v pomoč od zgoraj.

Drag si nam bil v miru, dvakrat mil v vojski, najbolj zaželen pa si nam v teh dneh največjih zmot in blodenj, v katere se pogreza revno, bogopozabno človeštvo!

Divje besne sovražni valovi in se zaganjajo v Petrov čolnič.... veslarjem že skoro upada pogum... ginemo, ginemo... ti pa nam kažeš na predobro Srce vsemogočnega krmarja, ki gleda to divjo igro in mirno motri nakane pekla in njegovih privržencev: »Kaj ste boječi, maloverni? (Mat. 8, 26.). »Pridite k meni, ki ste trudni in obteženi, in jaz vas bom pokrepčal!« (Mat. 11, 28.)

Božje Srce Jezusovo, prihajamo! Ti, vir vse tolažbe, usmili se nas, reši nas!

Tebi, kralju večne slave, se v najglobokejši ponižnosti, klanja naš Zbor, Tebi naš list: proseč razsvitljenja, proseč blagoslova.

Prosimo Te, presveto Srce, predseduj nam, kadarkoli se zberemo! Blagoslovi naše delo, očisti naš namene, posvečuj naša sredstva, odganjaj nam skrbi, lajšaj nam težave! Daj nam vselej le to hoteti, le to izvrševati, kar je v Tvojo slavo in izveličanje nam izročeni duš! »Fac nas idoneos in vinea Tua operarios!«

Tvoji smo, Tvoji hočemo biti! Ti kraljuj našemu razumu s preprostostjo sv. vere; Ti kraljuj našim srcem z ljubeznijo, v kateri naj brez pridržka za Te gorijo!

Z največjim spoštovanjem Te molimo in Te zahvaljujemo, da bivaš v naši sredi kot zakramentalni Bog in nevidni poglavar sv. Cerkve; da čutiš z nami vse bridkosti in težave, vse radosti in zoprnosti.

Hvaljeno, ljubljeno, moljeno in slavljen bodi v zboru Pavlovih svečenikov in povsod presveto Srce Jezusovo zdaj in vsaki čas!

Hoc Christe nobis, hoc Pater
Hoc sancte dona Spiritus!« (Hym.)

—:—

Sobratje! To je naš ideal, to naš program! V tem je naš spas, v tem rešitev celega sveta. — »Emitte Spiritum Tuum et creabuntur et renova-bis faciem terrae!«

Časi so hladni in mrzli: fides depopulata, moralitas devastata. Zato je treba ognja, ob katerem se zopet vžgejo srca vseh mlačnih in mrzlih. »Ignem veni mittere in terram et quid volo aliud nisi ut accendatur et ardeat?«

Oziramo se po rešitvi in jadikujemo a premalo cenimo rešitev, ki nam jo ponuja Jezus sam. V Paray le Monialu obljublja: »Tisti, ki se trudijo za izveličanje duš, bodo dobili milost, da bodo ganili tudi najtrdovratnejša srca in njih dela bodo imela čudovit vseh, če bodo le sami polni priskrbe pobožnosti do božjega Srca.« (Pismo 132.) »Moje srce se bo razširilo in izlilo, obilico svoje božje ljubezni na vse, ki mu bodo izkazovali to čast in vzpodbujali tudi druge k temu.« (Pismo 132.)

Gorečo pobožnost do presvetega Srca Jezusovega nam toplo priporoča sv. Cerkev. Že Leon XIII. je rekel: »Pobožnost Srca Jezusovega danes lahko imenujemo posebno, specifično znamenje prave cerkve, ladjo in up njenega izveličanja, zastavo njene bodoče zmage, temelj vseh naših nad v boljše bodočnost. (Dne 11. 10. 1893.) In zato je Leon posvetil presv. Srcu ves katoliški svet. Toplo priporočata češčenje presvetega Srca tudi Pij X. in Benedikt XV.

Zgodovina nam je priča, da kadarkoli sta bili vera in Cerkev v stiski in nevarnosti, vselej je Bog v svoji dobrotljivosti in ljubeznipolni previdnosti poslal poseben pripomoček, po katerem se je človeštvo zopet prerodilo in dvignilo. Vse kaže, da je pobožnost do presvetega Srca Jezusovega eno najvažnejših in najbolj učinkujočih sredstev, če ni prav specifično sredstvo, ki je je Bog prihranil naši dobi. Hinc fiducialiter agam et non timebo... quia fortitudo mea et laus mea Dominus.« Oprijel se bom z vso vnemo te nebeške pobožnosti et non confundar.

—:—

V ospredju češčenja presvetega Srca Jezusovega pa stoji danes posvetitev božjemu Srcu — posvetitev posameznikov kakor še posebno posvetnih krščanskih družin.

Dvojna naloga stopa torej pred Pavlove svečenike, t. j. da najprej same sebe posvetimo presvetemu Srcu ter si neumorno prizadevamo, da mu bodo posvečene tudi naše družine. *Confratres! »Esce nunc tempus acceptabile!« »Bonis meis sacerdotibus dic, ut amore suo me refoveant et animas mihi dent!... Quantum adhuc abest ut infiniti Cordis mei thesauri comprehendantur!... Ah! Si scirent sacerdotes ardens meum desiderium, quo intime uniri cupio unicuique ipsorum! Clama omnibus, quam vehementer eos diligem; illosque suppliciter ora, ut Cordis mei caritate flagrantis audiant instantias, quae illos invitant ad descendendum in intimam animam ibique se unendum illi, qui nunquam eos officiantur!*

Mystica illa divinaque unio principium erit vitae sanctae et fecundae, longe diversae ab illa, quam hactenus duxerunt. (Nuntius ad cor sacerdoti.)

V resnici: Cor infinite amans et infinite amandum! Dragi sobrat! Vse je ljubil, Tebe in mene pa še s prav posebno ljubeznijo. Zato vzklika sv. Krizostom: »O mira divinae bonitatis dignatio; servi digni non sumus et amici vocamur: »Vos autem dixi amicos.« (Jan XV, 15.). »Nobis datum est nosse mysteria regni coelorum; počivati smemo vsak dan supra pectus Jesu ter poslušati in okušati skrivnosti Njegovega Srca.

Komur je pa več dano, od tega se bo tudi več terjalo. Sobrat! Kako sva doslej odraščala svoj dolg na ljubezni do božjega Srca? Zakaj pozabiva tolikokrat, da Ga ravno to najbolj žali, da so mu tudi posvečene duše nevhvaležne in ne ravnaajo z njim z ljubeznijo in spoštovanjem? Kako milo toži užaljena ljubezen: »Verbis se confitentur nosse Deum, factis autem negant...«

Ali ni čas, dragi Pavlov svečenik, da tudi ml-dva in sicer brez obotavljanja in nepreklicno vzklikneva: »Tibi se cor meum totum subjicit, quia. Te contemplant totum deficit? — Odslej boš Ti, božje Srce, moje veselje, moja tolažba, moje vse! O Jezus, upodobi moje srce po Svojem srcu!

K temu aktu ljubezni in posvečenja nas vzpodbuja tudi naš mogočni zavetnik sv. Pavel: »Renovamini spiritu mentis vestrae et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis! (Efež, IV., 23, 24.)

Če je pisal apostol božjega Srca te besede evangelijskim delavcem, ki so bili polni sv. Duha, malo prej poslanega iz nebes, ali ne čutiva midva, dragi sobrat v Kristusu, naravnost nujne potrebe, da slečeva starega človeka in oblečeva novega: Jezusa Kristusa? »Surge, qui dormis et exurge a mortuis et illuminabit te Christus! (Efež. V. 14.) Ko sva pa vstala, »crescamus in illo

per omnia!...« (Efež. IX. 15) »qui est sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus.« (Hebr. 26) Ljubitelj Jezusov, Tomaž Kempčan, pripominja: »Magna res est scire cum Jesu conversari et scire Jesum tenere magna prudentia.« »Eto humilis et pacificus et erit tecum Jesus; sis devotus et quietus et manebit tecum Jesus.«

In te modrosti naj nas ravno uči posvetitev presvetemu Srcu Jezusovemu, kateremu izročimo sebe, svoje bitje in žitje, svoje zmožnosti in svoje slabosti, svoja dela in svoje namene. Vtopimo se v globočino Njegovega Srca in Njegovih čednosti!

Bodite sveti, ker sem jaz svet! (III. Mojz. 11, 44) je rekel Bog Izraelcem. Koliko bolj velja ta opomin nam, za katere je molil božji Izveličar v svoji velikodušovski molitvi: »Oče, posveti jih v resnici!« (Jan. 17, 17). »To namreč je volja božja — vaše posvečenje. (I. Tes. 4, 3). —

In za ktere čednosti naj se posebno vnemamo? Duhovnik si mora prizadevati za vse, dve pa ste božjemu Srcu posebno ljubi: »Discite a me, quia mitis sum et humilis corde!« Že prerok Izaija ga je tako napovedal: »Dilectus meus, in quo bene complacuit anima mea... non contendet, neque clamabit.« (Iz. XLII.) Kako zopni morajo biti presvetemu Srcu prepri in nesoglasia med njegovimi maziljenci! »Jaz prosim zanje... Oče sveti, ohrani jih v svojem imenu, katere si mi dal, da bodo eno, kakor mi!« (Jan. 17, 19—21). Ut sint unum; to je želja, ki mora prešinjati vsakega izmed nas, ker je tudi želja Srca Jezusovega. Ali mu jo bomo odrekli? »Po tem bodo spoznali, da ste moji učenci, ako se ljubite med seboj.« Pomnimo, kaj pravi sv. Bernard: »Tanta est anima, quanta est eius dilectio; quae multum habet caritatis, magna est; quae parvum, parva: quae vero nihil, nihil est, dicente Apostolo: Si caritatem non habuerit nihil sum. —

Krotkost in ljubezen pa ste hčerki ponižnosti. »Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit...« Učnikovo Srce beži pred hvalo »non quaero meum honorem, sed eius, qui misit, me Patris« — pa naj bi učenec hlepel po slavi in časti?

Učnikovo Srce, ki je sedež božanstva, se pokori ukazom svojega rednika, učencu pa naj bi bilo težko, kloniti svojo voljo pred božjo in cerkveno postavo, pred voljo predstojnikov?

Duh Srca Jezusovega mora biti naš duh! Le tako smo Njega pravi častilci in učenci. »Učenec pa ni nad Učenika, niti hla-

pec nad gospodarja«. Iz ponižnosti raste kot lepa cvetka pokorščina, — »*Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius.*« (Jan. 4.) Pokorščina je, ki nas dela božjemu Srcu posebno ljube in drage: »*Anicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse meus frater et soror et mater est.*« (Mat. 12.) Vir obediens loquitur victorias«. (Prov. XXI.)

Naj prenehaj z naštevanjem! Raje ponižno vzkliknimo: Srce Jezusovo, globočina vseh čednosti, usmili se nas!

Zadnjiopomin pa naj nam da nepozabni Pij X.! »Saj vidite sami, ljubljene sinovi, v kako težke čase je prišla Cerkev po skrivnostnem božjem pripuščanju... Zato pa, če kdaj, je zdaj duhovščini treba nenavadne kreposti, da je vzgledna, delavna, resno pripravljena za Kristusa veliko delati in trpeti. In ni je reči, katero bi vam prirčneje, želeli in prosili, posameznim in vsem skupaj. —

Naj torej cvete v vas neomadeževana čistost, vašega stanu najlepša dika!.. Cvete in množi naj se spoštovanje in pokorščina, obljubljen ob slovesnem posvečenju onim, katere je sveti Duh postavil, da boste krotili člo-

veške slabosti samoljubja ter bratsko tekmovali samo v tem, kar more pripomoči k večji časti božji!« (Exhortatio ad Clerum).

Sobratje! Takšna bodi naša posvetitev presvetemu Srcu Jezusovemu!

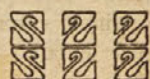
Glede posvetitve družin pa se je izrazil sv. oče Benedikt XV. ob neki priliki: »V našem času ni svetejšega dela kakor razširjanje te pobožne vaje«. In apostolu te pobožnosti, patru Mateju Crawley-Boevey, je naročil, naj gre po vsem svetu in naj oznanjuje povsod to križarsko vojsko ljubezni, Ker je volja papeževa, da se to delo izveličanja razširi po celem svetu v blagor sedanji človeški družbi. Izrazil je željo, da bi v vseh družinah, kjer prestoluje Srce Jezusovo, vedno bolj vladal v vseh družinah tudi duh tega božjega Srca, ki bi jih vedno bolj povzdigovalo k Bogu in jih posvečevalo (Bogoljub 1918, šte. 1.)

In k sklepu dovoljujem si priporočati dragim sobratom in našim konferencam nekaj, na kar je opozoril že sobrat Godnič v 1. šte. našega Zbornika; to namreč, da naj bodo naše letošnje junijske konference slavnostni dnevi skupne posvetitve sodalov presvetemu Srcu Jezusovemu.

Na noge tedaj! Srce Jezusovo nas kliče.

Znanstvo.

Kantov kritičizem in temelji krščanstva.

(Nadaljevanje.)

Dr. Jos. Ličan.

Zakon vzročnosti in kozmologični dokaz.

Kant trdi, da se razum ne more dvigniti do spoznanja o bivanju božjem, in sicer iz dvojnega razloga ne: Prvič: naš razum ne more znanstveno spoznati »noumenov«, ki se mu ne predstavljajo po čutilih, marveč so zgolj vsebina uma. Med nje spada ideja o Bogu. — Drugič: pot, po kateri nas hoče kozmologični dokaz privedi do spoznanja o bivanju božjem, je načelo vzročnosti, a to da nima absolutne veljave, in povrh da se napačno uporablja v dokazovanju.

Prvo Kantovo težkočo smo deloma poprej ovrgli. Spoznali smo, da je razumu možno, iz občutov in umskih predstav z vso izvestnostjo priti do spoznanja stvari, ki so zunaj uma. Kdor to zani-

ka, mora dosledno zanikati možnost vsake vede in vsakega raziskovanja.

A Kant hoče podreti most, vodeči do spoznanja najvišjega bitja, in celo steber, na katerem most sloni. Steber je naš razum, a most čez-enj je načelo vzročnosti, ki nas vodi k spoznanju prvega vzroka vseh stvari. — Nemški mislec namreč trdi, da načelo vzročnosti nima absolutne veljave, ker da ni analitično, in ker da ni dokazano, da velja za stvari izven čutnega sveta; za pogrešeno smatra v našem slučaju tudi aplikacijo tega načela.

Njegovo dokazovanje je sledeče: Dvojen je vir, iz katerega črpa razum svoje znanje; izkušstvo in analiza pojmov. Toda Bog presega empi-

rični svet, zato ga izkustvo ne more doznati. Njegovo bit spoznamo, če pojem o njem razkrojimo. Tako spoznavanje »a priori« pa ima veljavo le za idealni svet, ne pa za realni: nima torej objektivne izvestnosti. — Poleg tega da greši dokazovanje zoper isto načelo na katerem samo sloni, ko sklepamo iz gibanja stvari na prvi gibalni vzrok ter postavljamo prvi gibalni vzrok brez daljnjega vzroka. In vendar da pravi načelo vzročnosti: nič ne obstoji brez vzroka.¹⁾

Na to odgovarjamo:

Priznavamo, da je dvojen vir našemu spoznanju: izkustvo in analiza; toda ne ločena eden od drugega, marveč vzajemno sodelujoča. Izkustvo, združeno z analizo, spozna, da je Bog, in sicer uparabljajoč sintezo. Po izkustvu doznavamo različne spremenljive in kontingentne učinke, a iz teh pridemo potom analize po načelu vzročnosti do prvega nestvorjenega, nujnega absolutnega pravzroka.

Poudarjamo nasproti Kantu, da ima načelo vzročnosti analitično in absolutno veljavo. Ni učinka brez vzroka: potrjuje izkustvo, in človeški um v tem oziru ne pozna nobene izjeme. »Hoc principium — pravi Limbourg²⁾ — immediate est evidens, nam immediate cum principio contradictionis est connexum, ut cuique liquet, atqui hinc omnis cognitio certa ex eo pendet, eoque nititur et sic tandem omnem demonstrationem, quo certitudo eius stabilizatur, respicit. Contra autem hoc principio spreto actum est de omni scientia proprie dicta.«

Evidentnost principa obrazložimo tako-le: Učinek ima svoje ime odtod, ker je učinjen, povzročen. Kar pa je povzročeno, je ali od sebe, ali od drugega. Toda kar je povzročeno, se od sebe učiniti ne more; zakaj predno je bilo učinjeno, ga ni bilo; a kar ne biva, ne more sebi bitja dati. Torej je učinjeno od drugega, ki je njegov vzrok. Ta resnica se izvaja zgolj iz analize učinka. V stavku: učinek zahteva vzrok — je učinek osebek, iz čegar analize sledi povedek. Takega značaja pa so analitični sodi.³⁾

Do istega zaključka pridemo, če primerjamo načelo vzročnosti z načelom zadostnega razloga. Dr. Ušeničnik izvaja tako-le: To ali ono v naravi začne bivati, nastane. To je empirično dejstvo. Če pa kako bitje še-le nastane, ni v njem samem zadostnega razloga za bit. Zakaj ko bi samo v sebi nosilo zadostni razlog, bi ne bilo nastalo še-le sedaj, marveč bi sploh ne bilo še-le nastalo. Če namreč določujoči vpliv ni prišel od zunaj, je vedno tu (v bitju) zadostni razlog. A zadostni razlog, ki je vedno tu, dosledno vedno nosi bitje, či-

gar je. Če je torej vedno tu bitja zadostni razlog, je tudi vedno tu bitje samo. Bitje, katero ima zadostni razlog samo v sebi, ni nastalo, temveč je nujno in večno. Ako torej kako bitje nastane, nima v sebi zadostnega razloga. Če pa nima v sebi zadostnega razloga, more nastati le pod vplivom drugega bitja. Nastati pa pod vplivom drugega bitja, se pravi: biti učinek drugega bitja, katero je vzrok. Tako sledi načelo vzročnosti iz preproste analize zadostnega razloga, in je prav tako splošno, prav tako nujno, prav tako brezpogojno, kakor le-to. Iz tega je razvidno, da za ugotovitev načela vzročnosti ni treba dolge empirije ali celo popolne indukcije. Iz analize vsakega pojava vnanjega ali notranjega, stvarnega ali duševnega, zamore um povzeti načelo vzročnosti.

Moderna veda se vara le v mnenju, da morajo biti vsi vzroki v sferi čutnega sveta. To je samovoljna podmena. Če je mogoče čutni svet razložiti samega iz sebe, — prav. Ako pa empirija in razmišljanje pokaže, da čutni svet nima sam v sebi zadostnega razloga, isto načelo vzročnosti neizprosno terja, da priznamo drugo bitje, izvensvetno in nadsvetno, kot vzrok empiričnega sveta.⁴⁾

Dalje še trdimo, da tudi aplikacija kauzalnega načela v našem dokazovanju ni napačna. Načelo vzročnosti ne pravi, da vse, kar je, je povzročeno. Ono marveč pravi, da vse, kar je učinjeno, vsak »fieri« — mora imeti zadostni razlog svojega bivanja.⁵⁾

Kant tudi očita kozmološkemu dokazu, da prestopa iz sveta idej v svet realnosti, ko sklepa: Bitje, katero je samo od sebe, je tudi neskončno. Tako da se ta dokaz istoveti z ontološkim dokazom sv. Anzelma, katerega pa vsi misleci odklanjajo.

Naš odkaz slove: Kontingentne stvari nam pričajo, da mora biti neko bitje samo od sebe: bitje, ki je nujno. Kar pa je nujno, mora imeti v sebi vso popolnost. Torej biva neskončno popolno bitje. — Kant pa dostavlja: Druga premisa se da obrniti: Neskončno popolno bitje je nujno. Torej biva neskončno popolno bitje. To pa je ontološki dokaz.⁶⁾ — Na to rečemo:

Ontološki dokaz je bistveno različen od našega. Tam se tako-le sklepa: Človek ima pojem o neskončno popolnem bitju. K neskončnosti pa spada nujnost. Torej biva nujno bitje.

Sv. Anzelm izvaja ta dokaz naslednje: »Convincitur etiam insipiens, esse vel in intellectu aliquid, quo nihil majus cogitari potest: quia hoc,

¹⁾ Rih. Tabarelli, De Deo uno. Romae 1906, 84.

²⁾ Limbourg, l. c. 689.

³⁾ Ziglara, S. phil. l. c. I, 486.

⁴⁾ Dr. Al. Ušeničnik, »Zadnja beseda nevere.« — Katol. obzornik 1906, 335.

⁵⁾ P. Kleutgen, Institutiones theol. — De ipso Deo. 1881, 110.

⁶⁾ Kant, Kritik der reinen Vernunft, str. 636.

cum audit, intelligit, et quidquid intelligitur, in intellectu est. Et certe id, quo majus cogitari nequit non potest esse in intellectu solo. Si enim vel in solo intellectu est, potest cogitari esse in re, quod majus est. Si ergo id, quo majus cogitari non potest, est in solo intellectu: id ipsum, quo majus cogitari non potest, est, quo majus cogitari potest: sed certe hoc esse non potest. Existit ergo procul dubio aliquid, quo majus cogitari non valet, et in intellectu et in re.⁷⁾

Kakor razvidno iz tega citata, »sklepa ontologični dokaz, — da govorim z Boederjem — Iz pojma o Bogu na njegovo objektivno eksistenco, predno se je ugotovila realna in pozitivna možnost predmeta tega pojma.«⁸⁾ A vsa drugačna je pot dokazovanja, ki pravilno in realno najprej ugotovi nujnost prvega bitja, in dalje sklepa na njegovo neskončnost. V pojmu nujnosti je zapaden tudi pojem neskončne popolnosti; in ko je prvi pojem pravilno zasidran v objektivnem realnem svetu, je ž njim tudi drugi. Tu ni skok iz idealnega sveta v realni, temveč glavna premisa sloni že na zunanji realnosti.

»Argumentum ontologicum — dobro pravi Tabarelli — peccat, quod non probat prius, ens perfectissimum esse positive possibile, seu ut possibile positive a nobis cognosci. Econtra in argumento cosmologico probatur existentia entis necessarii et ex hac nota primae causae realiter existentis deducitur analytice eius suprema et infinita perfectio.«⁹⁾

Lepo pojasnjuje napačnost Kantovega dokazovanja p. Oto Zimmermann S. J. Oglejmo si njegova izvajanja:

Kantova zmota nam bo kaj jasna, če izvzamemo kozmologični dokaz v Kantovi obliki ter si ga predočimo v teh-le treh preprostih silogizmihi:

I. Če sploh kaj biva, mora bivati tudi nujno bitje. Vsa kontingentna bitja namreč nimajo v sebi zadostnega razloga svojemu postanku. A nemogoče je, da bi bilo čisto vse le kontingentno, ker bi tako zašli v nesmisel neskončne vrste brez prvega in nujnega vzroka.

Bivam pa vsaj jaz sam.

Torej mora bivati nujno bitje.

II. Nujno bitje dejansko biva.

Toda nujno bitje mora biti neskončno, (kar se posebič utemeljuje pod III.)

Torej dejansko biva neskončno bitje.

III. Dokaz druge premise izpod II. po Kantu: Nujno bitje je a priori povsem določeno.

⁷⁾ Prolog. c. 2. pri Jos. Kleutgen-u, Instit. theol. 85.

⁸⁾ Dr. Boeder, Theol. natur. Freib. 1895, 42.

⁹⁾ Tabarelli, l. c. 85. — Prim. Hontheim S. J., Theodicea.

Toda le neskončno je a priori povsem določeno.

Torej je nujno bitje neskončno.

Očitek Kantov meri na drugo premiso pod točko II., ker se ista dá obrniti in ker si drzne neskončnost iz nujnosti posneti, a stem sponira, da se dá tudi nujnost iz neskončnosti doznati. To pa je bajé — napačni ontologični dokaz.

Nekaj je tu gotovo napačno: Ali umě Kant pod nujnostjo miselno nujnost, ki je izražena v pojmu o Bogu: a tedaj je napačno reči, da le na to sklepa ontologični dokaz. Zakaj ko bi sklepal iz pojma neskončnosti na pojem nujnosti, ne bi zaslužil nobene graje. Mariveč njegov pogrešek tiči v tem, da sklepa iz golega pojma nujnosti pa na dejansko bivanje.

Ali pa razume Kant pod nujnostjo — kar se brezdvomno zdi — realno nujnost, dejansko bit. A tedaj ni res, da bi sklepala 2. premisa točke II. in nje utemeljevanje v točki III. na eksistenco. V obeh gre le za pojme, za spoznanje namreč, da moramo, čemur koli nujnost pripisujemo, temu tudi neskončnost pripisovati. Kakor matematik stopa ta filozof od pojma do pojma, ne da bi se menil za eksistenco pojmovanega.

Pri sklepih II. in III. Kant zamenjava njihove premise. Res sklepa točka II. na eksistenco, a ne temeljem druge, marveč temeljem prve premise. Na prvo glavno premiso; nujno bitje biva — naslonimo spoznanje, dobljeno iz druge premise, ter preidemo k zaključku: torej biva neskončno bitje.

To je prav tako, kakor če zemljemerec s svojim zunanjim merjenjem ugotovi, da ima kako zemljišče obliko rombusa. Ne da bi nadalje meril, vé zdaj prav zanesljivo iz samih notranjih pojmov mnogo dejstev o tem predmetu: vé, da stojé diagonale zemljišča navpično, da se delé na dva enaka dela, vé, kakšne kote ima posamezni del. Vse te stvari vé dejansko, ne da bi naprej meril. Enako se ravna arhitekt, ki loče na zemljišču hišo zgraditi, ali vrtnar, ki hoče tu šadne in vrtné nasade napraviti.

Ali je — vprašamo — zgolj iz pojmov sklepal geometer na eksistenco predmeta? Iz pojmov vé le za odnose rombusa, da pa tak rombus biva, vé od drugod.

»Schliesst der kosmologische Beweis aus Begriffen? Nein. Aus Begriffen weiss er nur, dass ein Notwendiges immer unendlich ist; was notwendig ist, weiss er anderswoher.«¹⁰⁾

Tako torej spoznamo, da tiči v Kantovem pobivanju naših dokazov za božjo eksistenco — le velik sofizem. Le čuditi se moramo, kako stopica

¹⁰⁾ P. Otto Zimmermann S. J.: »Ohne Grenzen und Enden — Gedanken über den unendlichen Gott.« Freib. B. 1908, 102.

slepo za njim že leta in leta prosvetljena inteligenca, ne da bi v tako važni stvari spoznala gorostasne njegove napake. Kant — paudarijamo — ni tajil Boga, le hotel je najti drugo pot do Njega: ne po razumu, ampak po volji je hotel priti do zakonodajalca. In vendar smatrajo moderni bogotajci Kanta za svojega očeta, ker je hotel iz umskega sveta izriniti izvestnost naše spoznave o bivanju božjem. A njegov dokaz — kakor smo videli — ne drži.

Gledé drugih ugovorov Kantovih učencev (neokantianizma): Pavla Natorpa, G. Lippsa, Emilia Laska, Jak. Fr. Friesa, Leon. Nelsona, Hausa Driescha, Hugota Dinglerja — primeri izvrstno delo Dr. Josefa Geyserja: *Grundlegung der Logik und Erkenntnistheorie in positiver und kritischer Darstellung*. Münster i. W. 1919.

Mi dodamo še izjave nekaterih odličnih učencev. Reinke, profesor botanike na vseučilišču v Kielu, očitno priznava, »da je priznanje božje eksistence postulat metodiskega mišljenja, zahteva razuma.« »Misel na Boga ni pesnitev, je indukcija. Dobimo ga po isti metodi, po kateri najdemo kak naraven zakon. In če nimamo čutnega organa v zaznavanje in opazovanje Boga, se ta okolnost nikakor ne more obrniti zoper njegovo istovnost. Da Boga ne vidimo, tudi z daljnogledi in drobnogledi ne, to ni utemeljen ugovor proti njegovi eksistenci. Mi sklepamo na Boga po njegovem delovanju, kakor ugotavljamo bit stvari in energije ter naravne zakone po njihovem delovanju.«¹¹⁾ — Tudi znani göttingenski profesor Julij Baumann prihaja — sklicuje se na ugotovitve moderne znanosti — do zaključka, da je enotna pra-inteligenca vzrok vseh realnih naravnih pojavov, da torej božji duh objektivne naravne pojave misli, in sicer tako misli, da so ob enem realne stvari.¹²⁾ — Sv. Tomaž pravi: *Idea exemplares omnium rerum sunt in Deo.*

Vse kar je, je zato, ker ima v Bogu prvotni vzrok svojega postanka. V trenotku, ko bi Bog na kako stvar ne mislil, — ali (človeško govorjeno) nanjo pozabil, bi stvari več ne bilo.

L. v Hammerstein, S. I., nemški konvertit, navaja iz vseh panog človeškega znanja zanimive vzglede, ki potrjujejo, da je človeka uprav načelo vzročnosti dovedlo do novih uspehov. Povsod isto velja — le z ozirom na Boga bi isto ne veljalo?!

Glejte.. zoolog najde v gozdu ptičje gnezdo z jajci, kmalu vam pove, katera vrsta ptičev je zlegla jajca in ne sumi, so li padla morda iz neba kakor toča, ali so celo nastala nenadoma brez vsakega vzroka. Botanik najde semensko zrno,

kmalu vam imenuje rastlino od katere izhaja. Geolog raziskuje v neštetihi slučajih lego zemeljskih plasti in sklepa po načelu vzročnosti, da je ona plast starejša, ki se vedno pojavlja na spodnejših mestih.

Če jo najde izjemoma na drugem kraju, sklepa istotako po istem načelu, da se je plast vsled posebnega vzroka premenila. Levrrier je opazoval izmikanje nekaterih planetov od navadnega tira, ki bi ga morali preleteti, če bi delovala privlačna sila le onih nebesnih teles, ki so jih do tedaj poznali. Sklepal je po načelu vzročnosti, da mora biti na določenem prostoru še drug planet določene velikosti, ki povzroča tako motenje. In tako je bilo. Našel je Neptuna. — Kolomb je sklepal iz predmetov, ki jih je zanašal atlanski ocean na evropska obrežja, da mora biti na zahodu tropična dežela. Tako je našel Ameriko. Iz slikarskih del starih Egipčanov sklepamo, da je bila za onega časa poznana različnost človeških plemen...

Kamor koli se obrnemo, noben pameten človek ne dvomi o izvestnosti vzročnega načela. In zdaj naj kar na mah izgubi vso svojo veljavo, če gre, da dokažemo ž njim bivanje božje? (13).

Da vzročnost poudarjamo ponovno je splošno načelo, ki velja za vse vede. In uprav to temeljno načelo vsega človeškega znanja nas privede z izvestnostjo do doznave bivanja božjega. Ko bi bil Kant dosleden, bi moral po lastnih izjavah priti do istega zaključka. Sam trdi: »Die Grundbestimmung eines Etwas, das ein Gegenstand äusserer Sinne sein soll, musste Bewegung sein, denn dadurch allein können diese Sinne affiziert werden.«¹⁴⁾ — Če vztraja pri tej izjavi, je Kantu le dvoje na izbiri: Ali sprejme vzročnost le kot čisto subjektivno obliko razuma in se tako odpove vsakemu delovanju, ki izhaja od zunanjega sveta — a potem nam občutka, ki ga dejansko po svojih čutilih zaznavamo, ne more razložiti. Ali pa se odloči, da občutek prizna in mu pripisuje dejanski zunanji vzrok — a potem ni uzročnost le subjektivna oblika razuma, temveč ima dejansko podlago v zunanjem svetu.¹⁵⁾

Če Kant le to prizna, kar je navadnemu človeku samo ob sebi umevno — mora dosledno iz občutkov gibanja po razmišljanju priti do spoznanja prvega gibalnega vzroka, ki učinkuje na druge, a sam je neodvisen (ens a se). Dodavši še metafizični dokaz da zahteva kontingentnost stvari nujno bitje, ki je vzrok vsega in ki je neskončno popolno in pa teleološki dokaz, ki sklepa iz

¹³⁾ L. v. Hamerstein: *Gottesbeweise u. moderner Atheismus*. Trier. 1899, str. 52.

¹⁴⁾ *Sämmtl. Werke*, II. 317.

¹⁵⁾ Prim. T. Pesch: *Die Haltlosigkeit der modernen Wissenschaft*. — *Erg. H. z. Stimmen M. L.* 1877 III. 86. —

¹¹⁾ I. Reinke, *Die Welt als Tat*. 1903, 465.

¹²⁾ J. Baumann, *Rechtswissenschaftliche Begründung der Moral des Rechtes in der Gotteslehre* 1898.

smotrenost stvari na modrost prvega vzroka, pridemo z lahkoto do spoznanja, da biva v resnici bitje samo od sebe, nujno, nad vse popolno in modro — ki mu pravimo Bog.¹⁶⁾

Kantov kritizem torej nikakor ne more

omajati temeljnega načela krščanstva, da »se kar je nevidnega na njem (na Bogu), spozna in vidi od ustvarjenja sveta po njegovih delih, tudi Njegova večna moč in božanstvo. Potemtakem nimajo izgovora«. ¹⁷⁾

Socializacija.

Ivan Rejec.

Že blizu eno leto sèm je veliki problem narodnega gospodarstva — socializacija ali podružabljenje. Z ene strani se na ves glas dviga klic, naj se socializacija čim brže izvrši; druga stran ne samo z nezaupanjem, ampak tudi s pravim strahom zre naproti temu problemu. In treba reči, da se nikjer na svetu agitacija za ta proces ne vodi bolj brezobzirno, kakor pri nas, ki se ravnamo po laško-ruskem vzorcu; a tudi nikjer na svetu ni take miselne mizerije z ozirom na to vprašanje, kakor ravno pri nas. Ne študij, ne premišljen načrt, ampak zgolj agitacija, za ulico preračunjena, je dozdej rinila to vprašanje v našo javnost. To delo je pri nas opravljala socialistična agitacija, ki se pa drži na shodih, a še bolj v časopisju ekstremnega ruskega vzorca, kateri se je pač izkazal velik v rušenju obstoječega socialnega in gospodarskega reda, toda nezmožen za gradbo — ne rečem boljšega — ampak tudi le porabnega reda. Naproti temu boljševškemu monopolu se socialno organizacijo in agitacijo manjka pri nas živo udeleževanje krščansko socialnih strank, kar je v današnjih razmerah usodopolna vrzel, ki se bo nad narodom hudo maščevala. Dr. Oto Bauer je podal pomenljivo študijo o uvedbi socializacije potom dalekosežnih gospodarskih reform; pred očmi mu je zlasti Nemška Avstrija.¹⁾ Svoj spis po pravici zaključuje s sledečimi besedami: »Seveda pot k socializmu, ki smo jo opisali, ni edino možna pot. Socializem lahko pride tudi po drugih potih. Ako bi naše ljudstvo potrebovala časa ne razumelo, ako bi se posedujoči sloji temu, kar je potrebno in kar mora priti, upirali, in ako bi delavske mase ne znale rabiti sredstev, ki jim jih daje demokratična država, potem bi prišel pač na drug način: ne kot posledica preračunanega zidajočega dela, ampak kot posledica strašne burje, ki bi vse razrušila, vse uničila, da bi vzrastel novi svet na razvalinah starega. Ako bi prišel socializem po tej poti, tedaj

ga bomo morali vsi silno drago odkupiti: odkupiti z leti meščanske vojske, z groznim razdejanjem vseh produkcijskih sredstev, z leti povečane bede in strašnejših stisk, kakor smo jih preživeli med vojsko. Socializem je postal zgodovinska nujnost. Samo to je vprašanje, po kateri poti pride. Delujmo vsi nato, da ne pride kot posledica strašnega opustitvenja, ampak kot posledica smotrenega dela!« — Tako nemško-avstrijski reformni socialist.

Prva dolžnost nas duhovnikov nasproti položaju našega ljudstva — in cerkve — mej tem ljudstvom je danes ta, da socialna in gospodarska vprašanja študiramo, in sicer tako, kakor jih je zastavil sedanjí čas. Žalostno je, da boljševiška agitacija v deželi ne dobiva odgovora, ali pa nezadostnega odgovora. Da bomo tu mogli vršiti svojo dolžnost, treba študija. — A še več: ako mi ne bomo razpolagali s potrebnim umevanjem problemov, bo ljudstvo na tem polju ostalo brez krščanskih voditeljev — izročeno malovešnim in utopističnim demagogom. — Po nujni umstveni pripravi pa treba, da tudi čim brže preidemo k udeleževanju krščanskega socialnega programa v naredu potom agitacije in organizacije. Zakaj dasi v gospodarskem programu lahko daleč vstric gremo z reformnimi socialisti, nas pa kulturni program vodi daleč narazen. Mi moramo brapiti svobodo cerkve, krščansko šolo in krščansko družino. A nobene vrste materialistični socializem sè svojimi razdirajočimi nakanami ne priznava tem dobrinam. Vrh tega je pa tudi socialna in gospodarska pot krščanskega socializma le navidezno identična s potjo socialne demokracije. Zakaj »duh je, ki oživilja.« A duh socialne demokracije je duh ateizma in materializma, mej tem ko je vrhovna ideja krščanskega socializma: Bog in njegova postava.

Napačni pojmi o socializaciji.

Socializacija ali podružabljenje kapitala je bistvena gospodarska zahteva socializma. K temu kapitalu se štejejo zemljišča, tovarne, stroji, sirovine, skratka: vsa proizvodna sredstva. Denar se v popolni socialistični državi sploh iztrebi. Po-

¹⁶⁾ Podrobna izvajanja glej tudi: Dr. Lampe: »Ali je Bog? — M. P.: »Na kaj se ozira kozmologični dokaz?« — Kat. Obz. 1901. 187; — Dr. Lam. Ehrlich: »Kantova kritika.« — »Voditelj« 17. 1919 97. itd.

¹⁾ Dr. Oto Bauer, Pot k socializmu. Priredil P. Uratnik. Zal. »Slov. Soc. Matica.« Ljubljana 119.

¹⁷⁾ Rim. 1, 20.

družabi se pa tudi človeška **delovna moč**: družba namreč organizira delo; in naposled je tudi dohodek produkcije — pridelek — kolektivna last, ki ga zopet družba porazdeli.

Predno se bom bliže bavil s posameznimi točkami socializacije, moram zavrniti nekatere napačne nazore, ki so dokumenti ignorance in usodno zvajajo ljudstvo v napačne pojme, ali pa ravno tako usodno širijo že tako široko brezdno, ki loči stranke v mišljenju.

1. Socializacija v smislu socialistov nima nič opraviti s tisto periodično se obnavljajočo »**delitvijo premoženja**«, o kakršni se govori na eni strani se pohlepom, na drugi strani s strahom. Tako besedičenje se godi včasih s svetim namenom in sveto gorečnostjo v boju zoper socializem. A to so udarci zoper strahove, katere si kdo sam ustvarja; pravi socialisti jih niso ustvarili. Žal pa, da ima tako govorjenje — posebno če bi se ga kateri duhovnik nespametno poslužil — res ta učinek, da v malovrednih elementih vzbuja instinkte, katerim upajo zadostiti na dan, ko bi socialisti za svoj državni program s silo nastopili. Resni socializem noče parasitom valiti v naročje sadov prizadevnih delavcev s periodično delitvijo prihrankov. On mariveč stremi za kolektivno posestjo proizvodnih sredstev za delo, ki je že danes dejanski kolektivno v kapitalističnih obratih.

Ne rečem, da nista agitatorična pisava socialističnih listov in enak nastop njihovih govornikov zlasti v naši deželi nekaj kriva gori zavržene zmote o socializmu, ki je med našim ljudstvom še zelo razširjena. Socialisti so se največ bavili s kritiko obstoječega gospodarskega reda in so sistematično gonili ljudstvo v sovraštvo in boj proti sloju posestnikov-kapitalistov. To je sistem »slojnega boja«. Kaj čuda, da ljudstvo to vzgojo naposled tako razume, da hoče posestnike-tatove dejanski napasti ter od njih premoženja za-se vzeti, ne pa za kolektivno državo. Socialisti se potem takih ljudi radi otesajo in jih kot »tepiste« ob strani puščajo, a so pravi otroci njihove politične in socialne vzgoje. Tudi na Ruskem se je prva gorečnost boljševiških mas izkazala v prilaščevanju veleposestniške zemlje in v rušenju tovarov in strojev. Posledica je silna gospodarska kriza, ki utegne pokopati tudi, kar je zdravega na socializmu.

2. Socializem tudi ne izključuje vsake zasebne lasti, celo tačas ne, ko bi kdaj dosegel svoj ideal: podružabljenje kapitala, dela in produkta. — Načelo kolektivno-gospodarskega proizvodnje ni samo po sebi še nobena ovira, da ne bi vsak za svoje delo dobil, kar odgovarja njegovi potrebi ali želji. Omejevat se moramo pa tudi v sedanjem družabnem redu! Da, ni dvoma, da bo moral socializem, ako se kdaj kot družabna oblika res uveljavi, pustiti v zasebnem in družinskem življenju in gospodarstvu kar največ svobode, sicer bo

zadel ob nepremagljivo nasprotstvo človeške narave, ki hoče svobode.

Zato po bistvu socializma niso izključeni **prihranki in prodobitev zasebnega premoženja**. Kar se smatra za produktivni kapital, bi moralo biti v socialistični državi kolektivni a nabiranje in zasebna last **užitnih sredstev** lahko ostane. Tako pač z delom pridobljene potrebščine lahko ostanejo osebi ali družini kot prihranki: ne le jestvine in oljeka, ampak tudi pohištvo, prosvetna sredstva (knjige itd.), in v gotovi meji stanovanje in sredstva domačega gospodinjstva. V teh mejah ostane tudi pravica zapuščine in dedovanja lahko v svoji veljavi. Karl Marx sam nikjer izrečno ne zameta dednega prava, in tudi ni treba, zakaj v socialistični državi obstoji v skromnih mejah.

Ruski sistem socializacije.

Prav za prav ne manjka teoretičnih poskusov za rešitev bistvenega problema socialistične države, ki obstoji v socializaciji produktivnih dobrin, v kolektivni organizaciji dela in razdelitvi kolektivnih pridobljenih produktov. Kaj se je vse o tem predmetu napisalo izza »Utopije« Tomaža Morusa (1516) preko Luisa Blanca, Saint Simona in Karla Marxa do današnjih dni — zanesljivo sestavlja veliko knjižnico. In vendar, ko je danes bila ura, naj bi se socializacija dejanski vzela v roke, so boljševiki na Ruskem in Ogrskem svoje brezobzirno tveganje plačali z gospodarskim polomom, medtem pa se druge stranke — tudi socialistične — bolje zavedajo odgovornosti ter se oprezno in korakoma lotevajo tako resnega problema. Najbolj vihrav krik v ruskem smislu dviga oficialna laška socialna demokracija in ž njo slovenski socialisti zasedenega ozemlja. Zato se najprej ozrimo na **ruski program socializacije**, ki ga posnemam najbolj po Buharinovem »Programu komunistov« (nemška izdaja Zürich Union Verl. 1918,) in po Leninovem spisu »Najbližje naloge sovjetske oblasti« (nemško: Aktion-Verl. Berlin.)

Ta gospodarski načrt si je postavil za cilj čim bolj naglo socializacijo. Najbolj važne zahteve so: najprvo se vse banke centralizirajo in nacionalizirajo. Osrednja ljudska banka postane »kolektivno knjigovodstvo socialistične družabne produkcije.« Nato se podružabijo kartelirane panoge industrije, čemur naj sledi ostala velindustrija. »Ko preide veleindustrija v roke delavske države, postane tudi mali obrat odvisen od nje.« V isti čas se podružabi zemlja ter vpelje skupno obdelovanje. Prejšnja veleposestva se bodo v bodoče združno obdelovala. Vpelje se centralizirano narodno gospodarstvo, ki delo in delitev urejuje po natančnem načrtu. V svrhu te centralizacije se v vseh industrijah in obrtih vpeljejo obratni sveti, ki ostanejo v najožjem stihu z delavskimi sveti in

sovjetsko vlado. Uveljavi se splošna delovna dolžnost, najprej za osebe, ki imajo več kot 500 rubljev mesečnega dohodka, kasneje tudi za druge. Delavec pa ne dobi plače v denarju, zakaj ta se sploh iztrebi, mariveč se mu vroči delavska konsumna knjižica, kamor se potrjuje njegovo izvršeno delo; na tej podlagi se mu nakaže blago, katero potrebuje. — Splošni katastri delavcev obračajo iz centrale ven ogromno armado delavcev v posamezna obratišča industrije, trgovine, prometa in poljedelstva. Špekulacija in trgovina se docela izločita, zakaj »redovita porazdelba produktov se izvrši temeljem registracije potreb in zalog.« V svrhu take porazdelitve se ljudstvo vsepovsod zveže v konsumne občine. — Posamezno družinsko gospodarstvo se ukine, zato da se porazdelitev deležev lažje izvede in pa da se žena osvobodi domačega suženstva; na mesto pa stopijo osrednje ljudske kuhinje kot socialno gospodarstvo. — Tudi hišni posestniki se razlastijo in sicer brez odškodnine. Delavski sveti vzamejo hiše v posest, uregistrirajo stanovanja, preženo prejšnje lastnike, ter oddajo bivališča poslej »po potrebi«. Naposled naj se podružabi tudi vnanja trgovina. Noben Rus ne sme več z inozemskim kapitalizmom sklepati kupčij. Vso kupčijo izvršuje sovjetska republika.

Te programne zahteve so se večinoma skušale izpeljati. Z odlokom od 17. dec. 1917 so se najprej nacionalizirale banke, naposled z odlokom od 28. junija 1918 celokupna industrija; tudi trgovina je podržavljena, in sicer notranja in vnanja. K brezumnosti te divje naglice v socializaciji so boljševiki dodali še večjo brezumnost: izvršiti socializacijo ne po solidarnem ustroju stanovsko organizirane družbe, mariveč potom diktature proletariata. In da je bila nesreča popolna, so izzvali še zločin meščanske vojske. To vse ni prišlo slučajno, ampak hotoma po načrtu. »Meščanska vojska, ki je danes geslo revolucionarne socialne demokracije, je boj proletariata z orožjem v roki zoper grajane za razlastitev kapitalističnega sloja v vodilnih kapitalističnih deželah.« (Buharin, str. 34.) »Le potom meščanske vojske in železne diktature proletariata je mogoče priti do komunistično-zadružnega proizvajanja.« (Str. 85.) Namen je »grajanstvo popolnoma zadušiti« (str. 25).

Kakšen je bil uspeh takih eksperimentov, sem pokazal že v zadnji številki v članku o boljševizmu. Naj tu dostavim še nekaj nesumljivih podatkov iz kasnejših Leninovih spisov in pa iz klasičnega dela Dimitrija Gavronskega »Bilanca boljševizma«.

Poizkušena socializacija je po velikem delu ostala samo na papirju. V svojem poročilu »Bližnje naloge sovjetske oblasti« (april 1918) pravi Lenin: Brez strokovnjakov iz grajanskih vrst je prehod v socializem nemogoč, »zato smo morali zopet poseči po starem grajanskem sredstvu ter

privoliti v zelo visoke plače za službo najboljšim grajanskim strokovnjakom. 25000 rubljev ni preveč za moči prve vrste in se morajo na vsak način plačati.« (Str. 15.) Na str. 28 pravi: »Pri tem se mahoma pokaže, da se je pač mogoče v nekaj dneh polastiti osrednje državne oblasti, ... toda trajna rešitev naloge, kako dvigniti produktivnost dela, pa na vsak način porabi nekaj let.« Ves položaj je bil tak, da je nujno vodil k regimentu bruttalne sile in zatoru vse svobode. Čujmo zopet Lenina str. 47-48. (Kar je debelo tiskano, je od Lenina podčrtano.) »Revolucija zahteva, in sicer v interesu socializma, da se mase brez ugovora uklanjajo enodušni volji ravnateljev delovnega procesa.... Naučiti se moramo, da strnemo vihar, kakor pomladanska povodenj se razliva, joči zborovalni demokratizem delavskih mas z železno disciplino mej delom, s pokorščino brez ugovora nasproti volji ene same osebe, ki je načelnik sovjeta mej delom. Tega se še nismo naučili.« Str. 29-30: »Na dnevni red se morajo postaviti in praktično uporabiti: akordne plače, uporaba Taylorjevega sistema, odmera zaslužka po končnih uspehih produkcije....«

Torej se boljševiški voditelj zateka k praktičnim, katere socializem v liberalnem gospodarskem redu obsoja kot ubojstvo delavstva.

Blizu leto kasneje je ruski revolucionarni socialist Dimitrij Gavronsky izdal svoje delo »Bilanca boljševizma«. (Berlin 1919.) Na str. 36. spregovori besede, katere si je vredno k srcu vzeti, ker tudi pri nas »Delo« poziva k rešitvi socialnega vprašanja z vstajami in boji na ulici. »Tudi delavci so bili mnenja, da jim bodo boljševiki takoj dali nebesa na zemlji. Socialisti so zastavili vse moči, da bi delavske množice obvarovali boljševizma in da bi se mogli ustaviti tej vse izpodkopavajoči povodnji anarhije in razbrzdanega ropanja. A bili so nekako v položaju kakor človek, ki skuša tropu ljudi, ki so dolgo časa gladovali, zdaj dopovedati, da ne smejo použiti člega kupa žita, ki so ga po srečnem slučaju našli, ampak da morajo nekaj za setev pustiti, da naslednje leto od lakote ne poginejo.« ... »Prva dva tedna boljševiške vlade je padla dobava žita fronti in mestom na 45% dotedanje količine. Čez in čez deželo se je razlil silen val rušenja in pustošenja gosposkih posestev. Posamezni okraj, sela, da tudi privatne osebe so si samolastno prilastile prsto zemljo. Intenziteta dela je le še bolj padala.« (Str. 39.) »S tem da so razbrzdali notranjo meščansko vojsko, so boljševiki zakrivilli vrsto pogreškov, ne, najhujših zločinov... A pri nas se meščanska vojska ne bojuje mej dvema različnima slojema, ampak mej dvema različnima skupinama iste revolucionarne demokracije.« ... (Str. 42.) »Začelo je silno preganjanje socialističnih organizacij, in zopet so se ječe polnile s pristaši socialistične stranke....

A kaj bi še kupičil citate, ki ne povedo drugega kot ono, kar sem ob učinkih boljševizma na Ruskem podal v 3. številki »Zbornika«. Delo, socialne in gospodarske preosnove ogromne države, ki zahteva mirnega in preudarnega truda najboljših in najmodrejših mož skupno s sodelovanjem in z uspehom naroda — tako delo se je poverilo krvavi revoluciji, strastni in maščevalni naglici in pa diktaturi proletariata. Zato je konec popoln gospodarski neuspeh. A prav ta neuspeh na znotraj sili k ekspanziji na zunan, kakor pozna zgodovina enak pojav tudi v francoski revoluciji, in sem nani opozoril že v razpravi v zadnji številki našega časopisa.

Evolucija socialističnega programa.

Dokler so socialisti producirali svoje ideje le za tisek ter so izčrpavali svojo dejavnost v napadih na obstoječi družabni red, je nosilo vse njih delo znak utopizma in malokritične dogmatične konstrukcije. Od Tomaža Mora do Saint-Simona in Louisa Blanca so postavljali utopije, a tudi kar se imenuje »znanstveni socializem« izza Marxa, ni premagalo te šibke strani. Socialisti sami namreč niso računali s tem, da bi človeška družba dejansko kmalu nudila prilike za uresničenje socialističnega družabnega reda. Zato so obračali vso pažnjo le kritiki in propagandi, a za pozitivno delo v svoji smeri in za realistično preizkušnjo, kaj bi bilo to delo vredno in kako bi obstalo — za to so se malo brigali. Svetovna vojska je pa družabni proces silno pospešila — družabni red kapitalističnega liberalizma je zrel za grob, in socialisti mahoma stoje pred nalogo, naj zgradé kaj boljšega na mestu tega, kar so dozdej podirali. Naloga je tembolj težka in polna odgovorosti, ker nikjer ni najti porabnega in preizkušnega vzorca, na kateri bi se oslonili. Gol eksperiment je pa sila opasna reč; ne le da utegne palniti narode v najtežje krize, ampak zbudi v takem slučaju tudi speče sile reakcije, ki vržejo družabni razvoj nazaj, da bi bili na koncu takega ponesrečenega poskusa bolj daleč od socialističnega cilja nego smo bili prej, kar baš očita ruski socialist Gavronsky boljševikom na Ruskem.

Naj se le mimogrede dotaknem pglavitnih točk, ki so Ahilove pete komunističnega socializma, radi katerih se obotavljajo tudi njih lastni pristaši, ko treba iz teorije preiti v veliko dejanje. Tudi čisti socializem po svojih principih silno nagiba k pretirani omejitvi človeške svobode, s čemer potem budi nepremagljiv odpor človeške narave. Reglementiranje delovnih moči, ali celo poseganje v družino, zator vsakega drugega samostojnega n. pr. cerkve: vse to sicer ni tako bistveno spojeno s socialističnim družabnim redom, da bi ga brez teh ekcesov ne bilo mogoče misliti, a vendar tako zelo nagiba k temu, da so skoro vsi socialistični utopisti in znanstveni klasiki

(Marx, Bebel itd.) bredli globoko v teh zmotah. 2. Popolnoma nezadostno je preizkušen problem, ki je bistven utopističnemu in znanstvenemu komunizmu: ali bi mogla socialistična država z uspehom voditi centralistični gospodarski obrat, ki bi po izločitvi privatnega proizvajalnega kapitala — večali manj birokratično — vodil registraturo potrebščin, razporeditev delovnih moči in zopet porazdelitev produkcije. 3. A pglavitni in docela nezadostno rešeni problem je sledeči: kako in s čim bi komunistično gospodarstvo vzdržalo interes do dela in napredka, ki ga v kapitalističnem gospodarstvu budi egoizem. Še bolj zapleten je ta problem, ker stoji na potu realističnemu preudarku zmotna Marxova teorija o vrednosti, češ, da zgolj delo določuje vrednost blaga, ko je vendar očitno, da soodločuje njegova porabnost. Dasi kritični socialisti sami to teorijo zmetajo, vendar se je do zadnjega čutil njen vpliv na socialistične programe. Očitno je, da je psihologično-gospodarsko neizvedljiv čisti komunizem, kakor je našel izraza v gothaskem programu (Gotha 1875), ki hoče vsakega pri delu enako zaposliti po njegovih močeh, a tudi vsakemu daje do prejetanja od produciranega blaga enako pravico po pametnih potrebah.

Ti in podobni preudarki so današnje socialistične prakse, zlasti v državah, kjer se udeležujejo vlade (v Nemčiji, Belgiji, v Nemški Avstriji) zanesli daleč proč od idejne struje in taktike prejšnjih socialistov. Novo strujo je nasproti stari jako dobro označil nemški socialist profesor Robert Wilbrandt: Naloga praktičnega socializma je »gradba nove družbe. Ne gradba v tem zmislu, kot so to delali najstarejši socialisti: v lastni glavi, s fantazijo, ki je oblikovala utopije; tudi ne gradba, kot jo je poizkušal Marx: konstrukcija gospodarskega razvoja v času, ki naj pripelje sama po sebi do socializma, tako da bo politični boj delavskega sloja samo še trgal zrele plodove tega razvoja. Ampak: gradba v najbolj točnem zmislu besede: zgraditi z lastno močjo novo družbo, kamen za kamnom, v realnosti, ne v glavi; z lastnim, pozitivnim, ustvarjajočim delom, ne pa s konstruiranjem samotornega, dobrotnega razvoja, ki nam prihrani sleherno sodelovanje pri gradbi. Na kratko: organizacija je praktični socializem: socializem dejanj. Za vsemi onimi starejšimi bolj poznanimi tipi socializma: po sanjarskem socializmu in po socializmu kot vedi naj nastopi socializem dejanj.« — Zadrugištvo je pisatelju naraven organizem, ki bi mogel prevzeti važne funkcije v novi družbi. Zato je treba vzgoje k zadrugi misli. V etičnem in verskem oziru so znamenite sledeče izjave socialističnega Wilbrandta: »Končno ne gre za notranjo organizacijo zadruge, ampak za notranjo organizacijo ljudi... To je socialno-etična naloga, naloga vzgoje.«²⁾ Pisatelj zaključuje: »In socializ-

²⁾ Robert Wilbrandt, Socialismus. Jena 1919, Str. 133.

zem bo, če se kdaj uresniči, kot družabno potrebo gojil to, kar se danes pridiguje, pa je svetu tuje: krščanstvo.^a

Vse to je krščanskemu socializmu silno blizu ali pa — če izločimo subjektivno umevanje — z njim tudi čisto skladno. Vrh tega krščanske socialne in socialne demokrate zbljuje soodgovornost v isti vladi. Reš, da so socialisti (razum v Belgiji) dali pri volitvah več glasov, zato pa imajo krščanski socialci za seboj moralno vse bolj vzgojene mase naroda, na katere se skoro edino more vlada opirati, ko treba vršiti pozitivno državotvorno delo. Primeri tozadevna priznanja socialistov v članku: *Socializem in nacionalizem*. Zbk. 1, 6. Od socialistične strani je pač več impriza za temperamentno in naglo odpravo starega in napravo novega: toda ideje, ki vstvarjajo in ustvarjeno v obstanku držē — so krščanske. V Nemčiji je moč krščanskega delavstva že v pregovoru: »Mi smo razbili, a sedaj moramo gledati, ko katoličani gradē,« je z žalostjo konstatiral v »Socialist. Monatshefte« neki socialist. »Ono malo pozitivnih idej, pozitivnih smotrov je izposojenih od krščanstva,« vzkliknil je drugi, a tretji se pridružuje in naglašja potrebo vere za družabni državni red.³)

Krščanske socialce in socialiste druži na pozitivnem gospodarsko-reformnem polju program socializacije. Ta pojem obravnava z vidika krščanske moralne filozofije v »Stimmen der Zeit« C. Noppel S. J. (Bd. 97, 1919, str. 335.) Socializacija, kakor se danes umeva, ni identična z razlastitvijo niti s podržavljenjem. Dr. Aleš Ušeničnik, ki je v svoji »Sociologiji« jemal besedo socializacija še v ozkem pomenu strogega podržavljenja, piše v »Času« XIV (1920) 46: »Misel, da je socializacija vsaka socialna uredba, ki podreja individualne interese socialnim ozirom, se mi zdi jako plodovita.« Res je težko bolje označiti raznovrstne socialne uredbe, katere danes tozadevna književnost šteje k socializaciji. Konkretni predlogi so večinoma, kakor pravi isti mislec: »Kombinacije socialističnega principa z individualističnim a L. c. 46.

Drugi programi o socializaciji.

Že gospodarski program nemških komunistov (spartakovcev) je taka prejšnja označena kombinacija.⁴) Točka 2: Državni in drugi javni dolgovi, kakor tudi vsa vojna posojila, izvzemši onih do gotove višine, ki jo določi osrednji svet delavskih in vojaških svetov, se anulirajo.

3. Zemljišča pripadajoča srednjim in veleposestvom se razlastijo; ustanovijo se socialistične poljedelske zadruge pod enotnim osrednjim vod-

stvom v celi državi; mala kmetiška posestva ostanejo v posesti sedanjih lastnikov, dokler se prostovoljno ne priklonijo socialističnim zadrugam.

4. Republika svetov razlasti vse banke, rudokope, topilnice, kakor tudi vsa velepodjetja v industriji in trgovini.

5. Vše premoženje od gotove višine dalje, ki jo določi osrednji svet, se konfiscira.

6. Vsa javna prometna sredstva prevzame republika svetov.

Nekateri teh predlogov se zde drzni, a na nekatere smo se že privadili, ker javnost že leto in dan z njimi računa. Tako n. pr. namerjajo v Jugoslaviji agrarno reformo, ki uvede maksimalno mejo za zemljiško posest. A dosledno bo treba določiti tudi najvišjo mejo premoženja sploh, ki si ga sme kdo pridobiti. Gre le za to, kako visoka bodi ta meja. To pa tudi v programu nemških komunistov ni določeno, marveč je odločitev prepuščena osrednjemu svetu, ki bi se tu brez dvoma prav tako ravnal po dejanskih razmerah, kot n. pr. parlament, v katerem odločujejo grajske stranke. Točke 2, 3, 5 ne priznavajo torej samo principialno zasebne lasti (tudi na produkcijskih sredstvih!), marveč prepuščajo osrednjemu svetu, da po razmerah določi njen obseg.

»Narodni Gospodar« (1920, str. 33) gospodarsko glasilo S. L. S. v Ljubljani, ki prinaša gori navedeni program, dostavlja to sodbo: »Ves gospodarski program komunistov je prav za prav nekomunističen, tak kot si ga more postaviti za svoj končni cilj vsaka struja, ki računa s socialnim razvojem ter si ne domišlja, da bi moglo kolo časa ustaviti ali celo nazaj zavrteti.«

V pričujočem programu bi morda se staleža krščanske morale zlasti pogrešali pravične odškodnine tistim lastnikom, kateri bi bili po socializaciji huje prizadeti od drugih. A že nemški socialist-centrist Karl Kautsky predlaga odškodnino prizadetih. 13. točka njegovega programa za socializacijo slove: »Lastniki podržavljenih obratov naj se odškodujejo. Pri tem bi se treba ozirati tako na vrednost produkcijskih sredstev, poslopij, strojev, sirovin, katere obsegajo kakor tudi na njihovo rentabiliteto v trenutku po izvedbi splošnih socialnih reform.«⁵) Obširneje se izraža o tem dr. Oto Bauer: »Dosedanje lastnike mora država odškodovati; zakaj ne bi bilo prav, da bi odvzeli enemu kapitalistu vse, mejtem ko bi še ohranili drugi kapitalisti svojo lastnino. A odškodnino, ki jo mora plačati država lastnikom veleindustrije, morajo plačati ostali kapitalisti in veleposestniki. V ta namen naj zahteva država od vseh kapitalistov in velepo-

³) Citira »Slovenec« 13. V. 1920 št. 108; Dva nazora v dveh Evropah.

⁴) Narodni gospodar, Ljublj. 1920, 33.

⁵) Richtlinien für ein sozialistisches Aktions-Programm von Karl Kautsky. III. Die Sozialisierung.

sestnikov oddajo premoženja; z dohodki tega davka odškoduje država razlašene akcionarje veleindustrije. Razlaščenim akcionarjem se torej ne zgodi krivica; za njihova podjetja jim izplača država polno odškodnino in od svojega premoženja izgube le tisti del, ki ga morajo oddati kakor vsi drugi kapitalisti kot davek državi. Delavno ljudstvo pa dobi tako brezplačno veleindustrijske obrate v last; ne ljudstvo, ampak kapitalisti so morali plačati odškodnino.«⁶⁾

Tega načela se je držala tudi nemška zakonodaja, ki je zaenkrat vpeljala socializacijo pridobitve premoga in kalijeve soli (marca 1919).

Ker je Bauerjev načrt vzbudil veliko pozornosti, naj podam od tam še daljnje misli. »Socializacija narodnega gospodarstva — tako pravi — se mora začeti z rudniki in plavži, to je z ono industrijsko panogo, ki jo je spraviti najlažje v last družbe. Ta podjetja so že sedaj združena v velikih obratih, katere je prav lahko voditi z enega mesta. Obenem so to tiste industrijske panoge, pri kojih je socializacija najnujnejša. Zakaj tisti, ki razpolaga s premogom in železom, obvladuje industrijo.

Socializacija se prične z razlastitvijo: država izreče s postavo, da so lastniki veleindustrije izgubili lastninsko pravico.«⁷⁾

O podružabljenju veleposestev piše: »V davnih časih je bila zemlja last ljudstva... Ena najvažnejših nalog socialne revolucije bo, da povrne ljudstvu, kar je bila nekdanj splošna last. Tudi tega ni mogoče izvršiti na en mah. Najprej morajo postati gozdovi last ljudstva. Gozdovi so naše največje bogastvo. Ako dobi ljudstvo gozdove, dobi z njimi najvažnejšo podlago narodnega gospodarstva. Razen gozdov bo treba socializirati zlasti takozvane fidejkomise, dedna posestva visokega plemstva, cerkvena veleposestva in kar je še drugih latifundij. Šele ko si nabere družba glede gospodarstva s temi veleposestvi potrebnih izkušenj, prične lahko s podružabljenjem ostalih veleposestev, to je samo po sebi umevno, ne bodo razlašena. To ni ne v socialnem oziru, niti z ozir na obdelovanje zemlje priporočljivo.

Podružabljenje veleposestev se začne z razlastitvijo. Izvršiti jo je mogoče na sličen način, kakor pri velikih industrijskih podjetjih: posamezni lastniki bodo dobili polnovredno odškodnino za svojo lastnino, a to odškodnino morajo zložiti kapitalisti od kojih naj se zahteva progresivna oddaja premoženja. — Že tukaj se spozna velika evolucija socialistične ideje, če se ta program primerja z erfurtskim programom od l. 1891, ki je še strogo maksimalističen in govori o podružabljenju kapitala zemlje brez omejitve.

⁶⁾ Dr. Oto Bauer, Pot k socializmu. 5.

⁷⁾ L. c. 5.

Naj tu še navedem iz nove nemške ustave (sprejeta 11. VIII. 1919) tiste člene, ki se nanašajo na socializacijo:

Čl. 153. Lastnina nalaga dolžnosti. Njena uporaba naj služi oženem splošnim koristim.

Čl. 155. Država nadzoruje razdelitev in uporabo zemlje na tak način, da zabranjuje njeno zlorabo, ter stremi za ciljem, da zagotovi vsakemu Nemcu zdravo stanovanje in vsem uradniškimi družinam, zlasti pa onim, ki imajo obilo otrok, stanovanje in dom, odgovarjajoč njihovim potrebam. Vozniki se morajo pri zakonu o domovih, ki se bo ustvaril, posebej upoštevati.

Zemljišče, ki bi ga bilo treba pridobiti, da se zadosti stanovanjski potrebi, da se pospeši naseljevanje in obdelovanje, ali da se poljedelstvo povzdigne, se sme razlastiti. Fidejkomise je razveljaviti.

Zemljiški posestnik je nasproti družbi dolžan, svoje zemljišče obdelovati, izkoriščati. Prirastek k zemljiški vrednosti, ki nastane, ne da bi se na zemljišču uporabljala delo in kapital, se mora obrniti v splošno korist.

Vsi zakladi zemlje in vse gospodarstvu koristne naravne sile so pod nadzorstvom države.

Čl. 156. Država lahko prenese potom zakon... v skupno last privatna, za podružabljenje pripravna podjetja. Ona se sme sama udeleževati uprave gospodarskih podjetij in zvez, ali pritegniti k temu pokrajine in občine, ter si sme tudi na drug način zagotoviti odločujoč vpliv.

Država ima dalje v slučaju nujne potrebe na korist skupnega gospodarstva strniti z zakonom gospodarska podjetja in zveze na temelju samouprave v enoto, da se tako zagamči sodelovanje vseh produktivnih slojev naroda, da se delodajavci in delavci udeležijo uprave in da se proizvajanje, izdelovanje, razdelitev, uporaba in določanje cen, kakor tudi izvoz in uvoz gospodarskih potrebščin uredi na temelju skupnega gospodarstva.

Organi socializiranega gospodarstva.

Socializacije ni moči umeti, dokler se ne seznanimo tudi z načinom, kako zagovorniki socializacije urejajo gospodarstvo s socializiranim kapitalom. Zakaj tudi v tej točki je socialistična misel napravila velik korak s polja utopije in šabloske konstrukcije na hladna tla. Zamišljeni so različni tipi socializacije, kakor se pač zde bolj primerni raznim vrstam lastnine in kakor tudi bolj odgovarjajo miselnosti katere stranke. In v tem se je izkazala silno plodovita krščanska socialna ideja o **solidarizmu stanov**, mej tem ko se ideja slojnega boja in slojne diktature tembolj umika, čim bolj družba postaja res zrela za socializem. Nemške krščansko-socialne stranke so si postavile

le za smer gospodarskega razvoja tipe socializacije, v katerih bi imeli tudi podjetniki s svojim kapitalom socialno urejeno funkcijo, tako da bi se prava razlastitev kar najbolj omejila. V okvirnem zakonu nemške ustave o socializaciji se na tipe te vrste ozira gori citirani člen 156. Država (ali pokrajina ali občina) se omeji na to, da je deležnica pri podjetju. Na ta način hočejo izvesti oddajo premoženja od strani industrijskih podjetij, ne da bi se kapital dejansko odtegnil njegovi funkciji, katero ima v podjetju. Država kar prevzame gotovo število delnic v svojo last. — Še drug način socializacije (glej isti člen nemške ustave!) se izvrši tako, da država potom zakona gotove vrste podjetja ali tudi kmetije prisilno strne v združeno celoto, da se tako posamezna gospodarstva bolj racionalno vodijo: skupno izpeljejo predpisane melioracije, da se potrebščine skupno nakupujejo, pridelki na skupnem trgu prodajajo itd. A pri vsem tem ostane vsako gospodarstvo zasebna last.

V svrhu pojasnitve podajem nekaj važnejših tipov socializiranega gospodarstva po Bauerjevem programu.

Gledé podružabljene veleindustrije uči Bauer: »Kdo naj tako podružabljeno industrijo upravlja? Vlada? Nikakor ne! Ako bi dobila vlada vsa velepodjetja, bi postala napram ljudstvu in ljudskemu zastopstvu premogočna. Takšno povečanje moči vlade bi bilo za demokracijo nevarno. In obenem bi vlada podružabljeno industrijo slabo upravljala; nihče ne upravlja industrijskih obratov slabše kakor država. Zato socialisti nismo nikdar zahtevali podružavljenja(!), temveč podružabljenje industrije. Toda kdo naj podružabljeno industrijo vodi, če ne država?

Danes so na čelu industrijskih veleobratov upravni sveti, ki so izvoljeni od akcionarjev. Tudi v bodoče bo vodil vsak podružabljeni industrijski obrat upravni svet. Tega upravnega sveta pa ne bodo volili kapitalisti, temveč zastopniki tistih družabnih skupin, ki so na podjetju interesirane. Kdo ima interes na tem, da vpliva na vodstvo podružbalnega industrijskega aparata? Prvič delavci, nastavljeni in uradniki, ki v tem obratu delajo, drugič konsumenti, ki rabijo izdelke industrijskega obrata, in tretjič država, kot zastopnica celotnega ljudstva. Zato bo treba sestaviti na primer upravni svet premogovnega obrata nekako tako-le: eno tretjino članov upravnega sveta bi volili konsumenti. Zastopniki konsumentov bodo deloma delegati konsumnih društev, to je organizacij, ki združujejo one, ki uporabljajo premog za dom, deloma pa delegati onih industrij, ki uporabljajo premog v svojih obratih. — Zadnja tretjina upravnega sveta bi obstojala iz zastopnikov države. Te bi naj imenoval deloma

finančni minister, da bi se varovale tako koristi državne blagajne, deloma državni zbor, da bi se varovale koristi ljudstva.

Zastopniki delavcev in nastavljenecv na eni in konsumentov na drugi strani se bodo zavzemali za interese, ki si nasprotujejo; zakaj eni si žele visoke plače, drugi pa nizke. Zastopniki države bodo stali sredi med obema strankama kot posredovavci in razsojevalci.¹¹⁾

»Socializacija podjetij ima dvojen pomen: ona naj na eni strani izboljša položaj delavcev in nastavljenecv, ki delajo v podružabljeni industrijski panogi; na drugi strani naj daje dobičke, ki so jih imeli doslej kapitalisti, na razpolago celokupnemu ljudstvu.«

A še večje važnosti je za nas, spoznati tipe, kakršne moderni sociologi zelo soglasno priporočajo kot **organizacijo male industrije in male kmetije**. O organizaciji male industrije piše Bauer: »Privatni lastnik velepodjetja prepušča tudi vodstvo svojih podjetij drugim, ravnateljem in uradnikom. Ako tu lastnika odstranimo, ne škodujemo nikomur, ker nismo v ustroju podjetja ničesar izpremenili. Pri malem obratu pa vodi podjetje lastnik sam. Če bi postopali tudi tukaj na tak način kakor tam, bi upravo podjetja bistveno izpremenili. To bi bil nov poizkus, ki bi vrhutega, vpeljan čez noč, ne odpravil tistega, kar je pri sedanjih kapitalistični organizaciji male industrije v prvi vrsti obšodbe vredno.« — Tukaj opisuje karteje, in njihovo opasnost za delavce in konsumente, ker so v rokah zgolj kapitalistov. Tedaj nadaljuje: »Socializem mora izkoriščanje onemogočiti, ne da bi zabranil organizacijo industrije, ki je nujno potrebna. Tudi v bodoče bo treba vse sorodne panoge industrije strniti v večje organizacije. Teh organizacij pa ne smejo obvladovati več podjetniki sami. Vodstvo naj pripada v bodoče upravnim svetom, sestavljenim iz zastopnikov vseh družabnih skupin, kojim služi dotična industrija. Ti upravni sveti naj bi bili sestavljeni nekako sledeče: eno četrtno članov bi imenovala država, drugo četrtno zastopniki konsumentov, tretjo četrtno delavci in nastavljenci, zadnjo četrtno podjetniki organizirane industrijske panoge. — Naloge takih industrijskih zvez se približno označajo sledeče: regulacija produkcije in trga, skupna nabava sirovin, razdelitev dobička, sklepanje kolektivnih pogodb, itd.

Samo v okviru predpisov, ki jih bodo izdale industrijske zveze, bodo smeli upravljati podjetniki svoje obrate.«

O podružabljenju kmetijskih posestev piše Bauer: »Če bi tudi ostalo kmetiško posestvo v privatni lasti kmetovi, vendar naj bi družba to gospodarstvo smoteno pospeševala in vodila,

¹¹⁾ L. c. 6.

tako da bi občni blaginji čim najbolj služilo... V ta namen je treba v nekaterih bistvenih točkah zemljiško-pravno stanje izpremeniti. Predvsem bo treba izvesti zlaganje zemljišč (akommasiacijo). Uporabne in upravne pravice na soseskem in občinskem svetu je treba nanovo urediti; možnost, da se zemljišča poljubno dele, je treba odpraviti... Občine morajo imeti predkupno pravico pri vseh posestvih, ki prihajajo v njihovem okrožju na prodaj.

Država mora zabraniti, da bi se zemlja preveč obremenila s hipotekami. Obstoječe hipoteke naj bi se tako uredile, da bi jih posestnik v 30—40 letih amortiziral. Zavarovanje proti ognju, toči in nesreči pri živini mora postati obvezno, da kmet ne bo prisiljen, delati dolgov, ako ga zadene nesreča. Na mesto preužitka mora stopiti obligatorično starostno zavarovanje.

V vsakem okraju bo okrajna zemljedelska oblast, koje bodo vodili teoretično in praktično izobraženi poljedelci. Ta oblast bo imela ob strani sosvet, ki ga izvolijo kmetje okraja. Tako se bo navajalo kmeta s smotrenim poukom, s šolami v zimskem času, z vzornimi in poizkusnimi gospodarstvi k boljšemu obdelovanju zemlje... Ravno tako bo lahko ta oblast s privoljenjem sosveta posameznega kmeta prisilila, da vstopi v kmetiško zadrugo in da zloži svoje zemljišče.

Važna naloga nove organizacije bo v tem, da bo **privatno** trgovino in špekulacijo s kmetijskimi pridelki popolnoma onemogočila. Najprej bo treba organizirati državno oddajo žita... Zadruga bodo spravljale žito v svoja skladišča in ga bodo prodajale državnemu žitnemu zavodu. Ta državni žitni zavod bo pod vodstvom upravnega sveta, v kojega volijo po eno tretjino članov narodno predstavništvo kmetiške in konsumne zadruge... Na enak način bo tudi izločena privatna trgovina z vinom, živino in drugimi pridelki. A zadrugnim potom (po centrali) se bo vršilo tudi nakupovanje.

Zaključki.

Nisem utegnil spregovoriti o vseh tipih socializacije, n. pr. o bankah, stavbiščih itd. Tudi bo treba posebe obravnavati zadevo stanovskih (delavskih itd.) svetov. A iz tega, kar sem povedal, je moč posneti nekatere praktične zaključke, ki jih končno hočem poudariti.

1. Nasproti materialistični socialni demokraciji moramo stati na braniku **za vero v osebnega Boga, za krščansko šolo in družino**. V tem metežu med avtoriteto in svobodo, med individualizmom in komunizmom je le vera v Boga in njegovo postavbo, ki vsaj v glavnih obrisih kaže meje, ki se ne smejo premakniti, ako se noče nad samo družbo izvršiti zločin, ki se dosledno zmaščuje. Vera v Boga je tudi neporušni temelj ogroženi svobodi osebe: svobode vesti, svobode vére, svobode do zasebne lasti, kolikor je potrebna zase in za družino. Na podstavi krščanske družine in šole pa sloni krščanska bodočnost naroda.

2. Na gospodarskem polju se krščansko-socialni program zelo sklada s programom »mladomaxistov«, zato so se tudi v nekaterih državah našli za koalicijsko vlado. Odklanjati moramo boljševiški sistem divje naglice v socializaciji in diktaturo posameznega stanu; še bolj odločno treba svariti pred tisto agitacijo (»Delo!«), ki pridiga meščansko krvavo vojsko. Nasproti taki propagandi moramo staviti krščanski **solidarizem organiziranih stanov**, kakor ga je orisal že Leon XIII., ter graditi krščansko socialno družbo kamen za kamnom.

3. Naš politični program se mora orientirati po teh novih gospodarskih in socialnih vidikih. Naš narodno-politični cilj je avtonomija. Prav, toda ona se mora nujno postaviti na temelj gospodarskih in socialnih enot gori orisanih zadrug in zveznih tipov. Ni dvoma, da se bo družba s sodelovanjem ljudstva in države same v doglednem času organično uredila. Slovenci zasedenega ozemlja moramo to uredbo izpeljati z vidika narodne avtonomije. **Socializacija se bo morala izvršiti tako, da bo obenem nacionalizacija naših delovnih moči in gospodarskih vrednot**. Sicer postanemo zgolj kolonija Italije, ki je nam že zdaj vrгла v deželo nad 250 tisoč socialistično organiziranih ljudi iz kraljestva. Ta najvišji narodni vidik nas tudi v socialnem in gospodarskem delu fundamentalno loči od socialistov.

4. Delo je nujno zlasti z narodno-gospodarskega vidika. **Zakaj napredujoča socializacija bo pomen individualno silno omejila**, in ako se nam ne posreči socialnih tipov upreči v službo narodne avtonomije, se nam bo tuji element kmalu enako zajedal v obrtne in kmetiške sloje kakor se je že v delavski sloj.

Taktika u boju proti komunizmu.*)

A. Glavić.

Boju proti komunizmu valja da dademo anti-semitski značaj. Poznato je, da imaju Židovi svagdje svoje prste, gdje god je borba proti kršćanskim principima. Njih nadjemo u liberalnim strankama, u borbi proti kršćanskoj školi, proti nerazriješivosti ženidbe itd. Nacionalni šovinizam nadje u Židovima najveće prijatelje, (njemački i mađarski šovinizam, Sachs i Frank u Hrvatskoj).

Nije dakle čudo, da ih nademo i među Socijalistima i Komunistima i da zapravo oni vode cijeli protukršćanski socializam. Marx i Lasalle, osnivači njemačke socijalne demokracije, bili su Židovi. Vodje socijalnih demokrata u Njemačkoj, Austriji, Mađarskoj, Polskoj, Češkoj dobrim dijelom jesu Židovi. Vodje Komunistima u Njemačkoj, Liebknecht, Roza Luxemburg, Kuřt, Eisner, — ubijeni u vrijeme za komunističkih nemira — bili su Židovi. Isto tako bili su na čelu mađarskih Komunističkih dijelom Židovi. Ista je stvar u Sovjetskoj Rusiji. — Dvije trećine svega novinstva, protukršćanskoga svake vrste, stoji pod uplivom Židova. — Istina je, da Socijalisti i komunisti napadaju kapitalizam, ali nikada ne govore i ne pišu, da je taj kapital većim dijelom u židovskim rukama. Zašto? — Jer isti židovski kapitaliste uzdržavaju i podupiraju socijaldemokratske ustanove i organizacije, tako da moraju i oni vodje socialista štititi, koji niso Židovi. Evo jedan primjer: — Pariški Rotschild imao je davno prije rata preko 10 milijarda franaka imutka, ali njega nikada ne napadaju solicijaliste u svojim novinama, budući da podupire socijalističke organizacije u Parisu i okolici. Bečki Rotschild posjedovao je prije rata preko 11 milijarda imutka. A gdje su još drugi židovski Krezusi? Naravno, to socijalisti ne znadu!!

Socijalistički vodje, znadu dobro, da postoji najveće svijetsko financijsko poduzeće »Alliance — israelite universelle«, koje je bilo god. 1852.

*) Po Broschürensammlung — Volksaufklärung; Broj 1, 2, 3, 6, Verlag Amb. Opitz, Warnsdorf — Sjever. Češka. Zbirka je veoma zanimiva, ima preko 200 stotine brošurica različitog sadržaja, te je svakomu preporučam.

osnovano. Osnivač toga poduzeća francuski Židov Cremieux, kazao je tada: »Iskoristimo svaku priliku. Naša moć je velika... domalo vremena cijelo će bogatstvo svijeta doći u naše ruke.« Nakom 15 godina, kazao je isti Cremieux: »Sinovi izraelski napreduju velikim koracima... novi Jerusolim i novo mesijansko kraljestvo nastati će na mjestu cesarstva i papinstva.« — Znademo također, da su Židovi svih stranaka i narodnosti, bili oni kapitaliste ili »proletarci«, pa makar se i ona po strankama međusobno napadali, ipak solidarni u jednom cilju, da svagdje su moć i utjecaj u svoje ruke dobili. Židov ostaje svagdje Židov, on je uz male iznimke svagdje goli i puki — Geschäftsmann i Spekulant.

Sve se to socijalističkoj masi ne spominje sa strane njihovih vodja, — iz razumljivih razloga. — Hoćemo znati zašto su Komunisti proti vjeri i moralu i za svjetsku republiku, pogledajmo program francuske lože, te ćemo da ona iste ciljeve od davna zastupa. U loži je utjecaj Židova veoma velik.

Pred malo vremena držao je neki rabin govor u Jerusolimu, u kojem ovako pita: »Tko je pobijedio u tom ratu? — »Mi Židovi.... ki svagdje vladamo. I nabroja države i zemlje, koje su više manje pod židovskim utjecajem, a to su malo ne sve.

—:—

Da su i tršćanski socijalisti barem donekle u dobrom prijateljstvu sa Židovima, to vidimo iz »Lavoratora« u kojem n. pr. Sijonisti javljaju svoje sastanke (Circolo Sionistico Triestino). Tršćanski socijaliste imaju jedno društvo »Circolo Rosa Luxemburg«. Zanimivo bi bilo doznati za još koje činjenice u tom pogledu. Tim bi se mogao baviti subrat u Trstu ili tršćanskoj okolici.

Analogno moramo suditi glede komunističkog gibanja u Jugoslaviji, premda nemam pozitivnih fakta pri ruci. U Banovini ima mnogo Židova, osobito u većim centrima, te je simptomatično, da su baš u tim najvećim gradovima, kao n. pr. Zagrebu i Osijeku pobijedili kod zadnjih občinskih izbora Komuniste.

G.

Asceza in pastoralala.

Nazaj h Kristusu.

Dr. Ant. Slamič.

Svetovna vojna z vsemi svojimi grozotami je za nami. »Bogovi« s konferenc se razhajajo, miru pa le noče biti. Oči vsega sveta so bile uprte v Pariz. Skozi stoletja tlačeni narodi so se razveselili, ko se je sklenilo premirje, misleč, da nastopi sedaj zlata doba svobode! Nestrpno so zlasti manjši narodi pričakovali, da se sestane mirovna knferenca, da se tam objavi »magna charta« vsakega posameznega naroda. Kakor veliko je bilo pričakovanje, tako veliko je razočaranje. Nihče ni s konferenco zadovoljen ne zmagovalci, ne premaganci. Nikjer ni nikakega navdušenja. Odkod ta pojav? Odkod ta nezadovoljnost? Ali se ne uresničujejo tu besede velikega sv. Avgustina: »Nemirno je človeško srce, dokler ne počiva v Tebi, o Gospod?« Izgnali so dandanes Boga iz vsega javnega življenja. Kako naj bo človeško srce, ki je ustvarjeno od Boga in za Boga, srečno brez Boga? Naravni zakon je, da vsaka stvar stremi za tem, da se izpopolni. Človeško srce dobi svojo popolnost v Stvarniku in ni zadovoljno, ni srečno dokler ni z Njim združeno. Odtod izvira vsa praznота, ki vlada dandanes v srcih posameznikov, pa tudi celih narodov.

Veliko se dandanes piše, da človeška družba boleha, da je okužena. Sociologi navajajo razne vzroke. Ta ali oni je dal tudi kak nasvet, kako naj bi se odpravila razna zla, toda vse zastoj. Hočemo ozdraviti človeško družbo, hočemo zanesti zopet mir, zadovoljnost, srečo med ljudstvo, tedaj se mora v naših časih bolj, kot kedaj prej, razlegati klic: Nazaj h Kristusu! Edino krščanstvo je še tista moč, ki more in mora ozdraviti človeško družbo. Videli smo, kako so pred našimi očmi zginila kraljestva, kako se je zrušilo, kar čez noč ono, o čemur smo mislili, da stoji trdno kot skala. Komu se tu ne vsiljujejo nehote psalmistove besede: »Conturbatae sunt gentes et inclinata sunt regna?« Cerkev pa stoji trdna, polna življenja, kot da je ustanovljena šele sedaj. Res je, da so se dvignili v zadnjem času proti nji pod to ali ono obliko razni napadi, ločil se je morda tudi kak pastir od vsvoje črede, toda to so suhe veje, ki so le zadrževale rast drevesa. Nikdar se ni strašili cerkev bojov, ker po bojih se je vedno lepše razvijala. Brez bojov nastane stagnacija in ta nikdar ne koristi dobri stvari. Ako kdo stoji na kupoli sv. Petra v Rimu, ima pred seboj celo »večno«

mesto. Skozi mesto se vije kot kača Tiber, ki tu pa tam naraste in grozi uničiti vse, kar se mu posavi v bran, toda poleže se in mirno teče zopet svojo pot. To je slika kat. cerkve. Prihajajo viharji nad njo, a poležejo se zopet, je pač cerkev — božje delo. Ta zavest, da je cerkev božje delo, je pri današnjem svetu, ako ne popolnoma izginila, vsaj stopila zelo v ozadje. To zavest je treba med ljudstvom zopet vzdramiti ali na novo oživit. Abstrahirajmo od raznih človeških elementov, ki so podvrženi ravno zato, ker so človeški, raznim vplivom, toda cerkev kot taka je božje delo. Ako bo ljudstvo o tem prepričano, bo sama ob sebi prišla ljubezen in vdanost do cerkve. — Ljudstvo se bode zopet oklenilo kat. cerkve, oklenilo se bo zopet njenega ustanovitelja Jez. Krista in njegovih nauk. To zavest moramo zanesti v vsakega posameznika, v družine.

Dandanes teren zato ni ugođen. Svet je prepojen z materializmom in težko dovzeten za te ideje, a z dobro voljo se da mnogo doseči. Treba je poživiti krščansko življenje v našem ljudstvu, in najboljši pripomočki nam bodo v to misijoni. Kakor hitro mogoče, misijon v vsako župnijo! Misijoni naj ljudstvo vzdramijo iz mlačnega spanja, naj mu pokažejo pot, ki vodi do zadovoljstva, do sreče, do miru. Kakor rabimo duhovniki od časa do časa duhovne vaje, tako rabi ljudstvo misijone. Naj se domači dušni pastir še tako trudi, naj bo še tako goreč, nikdar ne bo imel takega uspeha kot kratek misijon, in naj še tako slabo izpade. Tu se ne smemo strašiti nikakih žrtev, saj smo v prvi vrsti poklicani skrbeti za dušni blagor nam izročeni duš, in po misijonih se gotovo moralni stan župnije dvigne. Ko bode ljudstvo versko vzdramljeno, tedaj pa oživiti v prvi vrsti verske, potem pa tudi gospodarske in politične organizacije, ki so morda med vojno zapadle, tam pa kjer jih še ni, jih treba upeljati.

Na en faktor zlasti ne smemo pozabiti. Hočemo privedi nazaj naše ljudstvo h Kristusu, tedaj moramo skrbeti, da bodo njegovi voditelji prešinjeni katoliškega duha, posebno skrb bo treba obračati na to, da si vzgojimo kat. laiško inteligenco. Brez tega ne bomo mnogo dosegli. Dosedaj je bilo to težko, a odsedaj naprej bo za nas še težje. O tem ob priliki kaj več.

Mnogi tarnaju in obupavaju, da bi se dalo kaj doseći. Toda pomislimo, da časi, ki jih preživljamo sedaj mi, niso novi v zgodovini človeštva. — Ozrmo se le na početke krščanstva. Kako je bilo pokvarjeno rimsko ljudstvo; in ali ni ravno ta moralna propalost dovela do razsula mogočnega rimskega cesarstva? Nastopilo je krščanstvo in preobrazilo obličje zemlje. Kako je bilo pokvarjeno ljudstvo v 16. stoletju! Ravno ta moralna pokvarjenost je bila eden izmed glavnih vzrokov reformacije. Zopet je pokazalo krščanstvo svojo življensko silo. Nikdar naj nas tedaj ne bega verska mlačnost sedanjega sveta.

Res je, da dandanes primanjkuje duhovščine in prihodnost nam ne obeta nič dobrega, toda ničlo je bilo število Apostolov, ki je podvrglo svet Kristusu; peščica ljudi je v 16. stoletju dosegla

take vspehe. Odkod to? Bili so možje na svojem mestu. Zavedali so se cilja. Zavedali so se svple naloge. Zgodovina nam kaže, da ni krščanstvo tedaj posebno uspevalo, ko je bilo mnogo klera, ampak, da se je veliko bolj razvijalo tedaj, ko je primanjkovalo duhovščine. Ako nas bo malo, bomo pa misijonarili, saj nam je v tem oziru dal najlepši vzgled naš Božji Vzornik. Vse naše moči posvetimo ljudstvu. Vodimo ga nazaj h Kristusu, ker to je edina pot, ki bo privedla zopet zadovoljnost v naše ljudstvo, mir med narode, ki bo začelila vojne rane. Vse konference, vsi traktati pa ne bodo imeli vspeha, dokler se ne poživilo zopet krščanska načela pravičnosti, dokler se ne prizna, da vlada nad nami On, v čigar rokah je usoda naroda.

Confortamini et nolite timere.

Jak. Cecinović.

Ima časova u duhovnom životu, kad se sami sebi činim smiješnima, nišetima i nespretnima te nam svaka stvarca dodijava i dosadjuj kao malom prpošnom djetetu, komu mati ne će da po volji učini. U takovim trenucima ne marimo ni za prošlost ni za budućnost, jer mislimo, da nemamo u svojem posjedu ni sadašnjosti. Kao da smo svoj život proigrali! Ne mislim ovdje na one, koji su doista promašili zvanje, nego na one, koji ga ne bi ni s kime zamijenili, a ipak čute svu težinu i dosadu i osamu nekih hipova. Kao da su sve gore suvale na njihove grudi pa im ne daju disati. Gledaju, a oči su im mutne; slušaju, ali ne shvaćaju; misle, ali im misli staju. Nesposobni, suvišni! »Factum sum tamquam vas perditum« Ps. 30. vape sa psalmistom.

Ovo duševno stanje tako je tjeskobno i bolno, da ga nije moguće opisati. To je vapaj zarobljenika u tuđini, na otoku samotnom u šlrom moru, ili izgubljenog putnika u besputnoj i beskrajnoj pustari. »In terra deserta, et invia, et iniqua.« Ps. 62. Kao gluha i tamna noć, što sakriva i obuhvaća sve, tako i sva nekakov duševna noć obuhvata i spriječava sve više duševne moći te ih umrtvuje.

Dakako da je ovo stanje prolazno, a može imati izvor u naravskim kao što i u nadnaravskim uzorcima. Često nam se desi te nam ova zemlja omrzne sa svim svojim čarima i slavama i slastima, pa nam srce dršće od svete nostalgije za neprolaznim dobrinama, ali nesvjesno i nehotično, kao da su uopće nedohvatna i daleka. Upiremo oči premagove, premda i ne zamijećujemo, tražeći onamo odgovor na naša nijema i tajanstvena pitanja.

Ovakovi slučajevi dosadnosti nijesu drugo, nego sinteza naših želja, što ih gojimo, kad nam je duh sabran te su nam sjetila sva u svojoj potpunoj aktivnosti. Trajanje je toga kratko i nije baš kritično.

No običajna je ona dosada, onaj »taedium vitae«, koji ima svoj korijen u naravskim činjenicama bilo od nas ovisnih bilo neovisnih. Mnogi su im uplivi i različiti, iznutra i izvana, koji djeluju moćno na našu dušu, već prema tome, da li smo više ili manje osjetljivi. Ovi uzroci, kao što i mnoge poteškoće staleške, čine da postanemo kadikad, a gdje koji bez prestanka, malodušni, plašljivi, potlačeni. U takovom stanju bojimo se i borbe i rada i protimbe. Ne usudujemo se maknuti, jer mislimo, da nismo jaki za borbu, plašimo se i najmanjeg truda i rada, jer cijenimo, da nismo sposobni za onaj posao. Ne vjerujemo sami sebi. To nepouzdanje u sami sebe, ta klonulost, ta plašljivost, jednom riječju ta malodušnost veoma nam jako škodi ne samo u našem duhovnom životu, nego takodjer i u našem pastirskom djelovanju. Često je puta to plod lažne i krive poniznosti, koja bi se tobož imala sastojati u nekakvoj pasivnosti. A otme nije tako, jer poniznost je spoznanje samoga sebe. Spoznati pak ne će reći mlrovati, već djelovati. Prava dakle poniznost ne miruje. Nije apatična. Ne baca se na zemlju, ne vapi niti jauče, već se miče i ustraje.

Ovaj život je borba, dapače bol i borba. Hoće se jakosti. Ova je jedna izmedju četiri stožernih hreposti, koja je — ako igda — a ono sada tako silno potrebita, osobito nama svećenicima. — Snositi tegobe! Komu nisu znane tjeskobe i boli svećenstva onog, koje stoji u prvim redovima, ne

samo u bojovima proti aždaje paklene, nego i proti drugih takovih aždaja, što na Crkvu reže i na sve ono, što nas krvlju veže? Od koga se večma zahtijeva žrtava i rada za opće dobro, a komu se manje priznava zasluga, kao što nama slugama Kristovim? Komu se pružaju ruke i komu se prezir šalje? — »Kad nas psuju, blagosiljamo; kad nas gone, trpimo; kad hule na nas, molimo; postasmo kao smetlišta svijeta, po kojemu svi gaze do sad.« I. Kor. 4, 12, 13. Koga se smatra za izrod ljudski, a ipak uvažava? — Sve to boli i napunjuje dušu čemerom.

Osobito novijim danima uzeti smo na nišan mi. Zar da pričam o tajnim uzdasima? Ne mogu i ne smijem. Kalvarija do Kalvarije.

Ako se našlo izmedju nas slabića, te zaboravili na dostojanstvo svoje i prezreli zvanje i pošli u tamu noći, — zar se je čuditi, da ih se je našlo tako malo izmedju tolikog broja onih, koji ostadoše i danas svijesno stoje ovdje gdje i prije, ponosni na ono što jesu, svijesni svojega poslanja i dužnosti? Ja se tome ninajmanje ne čudim. Odoše od nas oni, koji ne bijahu ni prije naši. Pružila im se zgodna izlika.

Vremena su nemirna, historična. Još bijesni boljševizam. Kao kada žestoki vihari udaraју i krše slabo granje i suhe žbice, dok naprotiv ono jako stabilje ostaje i dalje nepomično, tako i

mestu nama popadoše slabići u malodušnosti svojoj. »Dereliquit me virtus mea: et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.« Ps. 37.

Ali po primjeru našega velikoga uzora sv. Pavla, valja da otresemo sa sebe svaku neodlučnost i kolebanje, strah i nepouzdanje, te čvrstim korakom krenemo dalje. Nemamo se česa bojati, ne trebamo se i čega sramiti. Nismo ni neznalice ni kukavice. Ta filozofi smo i borci, sežemo do heroizma. A treba znati da »tko vstraje do konca kajeć se spasiti« kao što veli Spasitelj. Da, taj će već dostignuti stupanj heroizma, bit će ubrojen medju mučenike. Vijenac slave ne će ga mimoići, jer je ostao vjeran u danima kušnje. — Ako smo dakle mi svećenici doista svijesni svoga božanskoga poslanja, ako znamo, da sve možemo uz pomoć odozgo, ne ćemo se pustiti zarobiti od one plašljivosti, one klonulosti, koja je prvi znak skoroga pada. Budimo jaki! U borbi proti tijela, sofone i svijeta. U borbi proti tmini, u kušnji vatre, u valovima vode. Svuda i svagdje kao junaci. Krist nas ne ostavlja, već ostaje s nama sve do konca. Otresimo se sjete i dosade, bezufanja i očaja, podignimo glave svoje, jer gle u žaru se sjaju bregovi, pomalja se zraka proljetne zore.

»Dicite pusillanimis: Confortamini, et nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet et salvabit vos.« Is. 35.

Dušno-pastirska skrb za dijake.

Dr. Fr. Ušeničnik.

Bližajo se počitnice, ko se bodo vrnili dijaki iz mest, kjer študirajo, na svoj dom k starišem in družini. Tu nastane tudi za domačega dušnega pastirja vestna dolžnost, da se pobriga za dijake svoje duhovnije. Ako pa župnik najde pri katerem dijaku kali duhovskega poklica, bodi ga še posebna skrb, da ohrani ta poklic — naši domači deželi, ki bo jugoslovenskih duhovnikov krvavo potrebovala. V izpodbudo vsem dušnim pastirjem tu ponatisnemo, kar piše o dušnopastirski skrbi za dijake dr. Fr. Ušeničnik v svojem »Pastoralnem bogoslovju« II. zv. str. 768 ss.

Izobraženi ljudje se vobče bolj odtegujejo cerkvi in verskim dolžnostim kakor preprosti verniki. Tega je največ kriva moderna šola, čitanje versko indiferentnih ali celo veri nasprotnih listov in knjig, in družba, v kateri žive in se gibljejo. Dijaki na srednjih šolah razen pri krščanskem nauku komaj kaj slišijo o Bogu. Označja se jim, če ne direktno, pa vsaj indirektno, neka avtonomna morala brez Boga; svetovni učitelji navadno molče o božjih zapovedih, govore

samo o »čustvu dolžnosti«. Učitelj zgodovine, če ni veren katoličan, rad razlaga zgodovino tako, da omrzi dijakom cerkev; učitelj naravoslovja, govori morda o razvoju vesoljstva, kakor da ni Stvarnika. Kaj čuda, če se dijaku pojavijo v duši dvomi zoper vero. Če dijak iz take šole čita versko indiferentne ali celo veri sovražne knjige, če zahaja v družbo, ki ne izpolnjuje več krščanskih dolžnosti, bo tudi sam kmalu praktično zatajil krščanstvo, opuščal bo molitev in zakramente. Ko pa mlad človek ne išče več nadnaravne pomoči v molitvi in zakramentih, se bo redno vdal tudi poltenosti. Z dvomom v duši in nečisto strastjo v srcu se ogiblje duhovnika. Kakršen pa je dijak na srednjih šolah, tak je navadno tudi visokošolec na vsučilišču in večkrat tudi pozneje kot mož v svojem poklicu.

Katehet na srednjih šolah ima v takih razmerah težko vzgojno nalogo. Osebnost stik z dijaki, apologetičen pouk pri katehezi in v govorih, dobre knjige, zlasti pa Marijina kongregacija za dijake,

so vzgojna sredstva, s katerimi bo rešil, kar se dá rešiti.

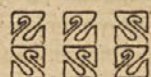
Dušni pastir more blagodejno vzgojno vplivati na dijake v onih mesecih, ko se mude doma na počitnicah. Dijaka svoje župnije prijazno povabi, da se časih oglasi pri tebi. Ob priliki stopi tudi sam mimogrede k dijaku na dom, pokaži, da se zanj zanimaš, govori s stariši, kaj dela, kako živi sin-dijak. Opomni ga, naj o-počitnicah redno prihaja k sv. maši vsaj v nedelje in praznike; naj enkrat ali dvakrat, in če mogoče še večkrat, gre k izpovedi in sv. obhajilu; naj ne hodi v gostilne, se ne druži s slabimi tovariši in nikar ne zahaja v žensko družbo. Dušni pastir priporočaj in pospešuj zveze katoliških dijakov, ki jim je namen izobrazba in pošteno razvedrilo o počitnicah. Nikoli pa ne sili dijakov k pijači; nasprotno priporočaj jim popolno zdržnost. (A dijak naj ne misli, da mu iz skoposti ne postrežeš s kozarcem vina! Op. ur.) Če opaziš v dijaku znamenje poklica za duhovski stan, goji v njem to sveto zvanje in pomagaj mu, da bo prišel v katoliški zavod, kjer se pripravljajo mladeniči za mašniški poklic.

Cerkveni zakonik posebej opominja mašnike in zlasti župnike, naj skrbijo za dečke, ki kažejo znamenja mašniškega poklica: varujejo naj jih svetnega okuženja, navajajo na pobožno življenje, uče naj jih potrebne vednosti in gojijo v njih kralj božjega poklica (can. 1353).

Z visokošolci občujmo vljudno in spoštljivo. Če je v župniji dober akademik, pritegni ga dušni pastir, da bo pomagal pri organizaciji mladine. Veselice s plesom in nevarno zabavo, kakršne včasih prirejajo visokošolci, skušaj dušni pastir preprečiti. Akademika, ki bi zašel na krivo pot in se vdajal mladostnim strastem, posvarjaj očetovsko resnobno.

Ko bi akademik ne hodil v cerkev in ne prejemal več sv. zakramentov, se mu dušni pastir vendarle ne umikaj in nikar, že naprej ne beži pred njim; ampak govori z njim prijazno, pokaži zanimanje zanj. Vljudnost in dušnopastirsko ljubezen ohrani celo do takega, ki bi se iz sovraštva do cerkve in mašnikov ogibal domačega dušnega pastirja. Svari pa mladino, naj nikar ne občuje z njim. Ko bi malopriden akademik trosil med ljudmi verske zmote in kriva pravna načela, ko bi razširjal slabe liste, snoval cerkvi sovražna društva, naj dušni pastir v govorih do vernega ljudstva pojasni in razloži katoliško resnico in odločno zavrne zmote, ne da bi kakorkoli imenoval ali celo sramotil onega, ki zmote širi; v privatnem občevaranju z župljani pa z vso resnobo opomni stariše, naj sinovom in hčeram ne dopuščajo, da bi se družili s človekom, ki je nevaren veri in pravosti.

Končno prof. Ušeničnik opozarja tudi na skrb, ki jo imejmo za dekleta, katerih je danes mnogo v srednjih in tudi višjih šolah.

Cerkveni razgled.

Po domovini.

Dušno-pastirske razmere v tržaško-koperski škofiji

U 14 župa i kaplanija biskupije tršč. kop. imade 14.000 Jugoslovena, koji moraju da slušaju talijanske propovedi, talijansko pevanje, italijanske molitve etc. etc.

1) V župi Oprtalj 600 Talijana imade jednu propoved a 3000 Jugoslovena nijedne.

2) U župi Zavrije 300 Talijana imade jedno propoved, 80 Jugoslov. nijedne.

3) U župi Mumijan 110 Talijana imade 2 propovedi, a 1300 Jugoslov nijedne.

4) V kaplaniji Brda 401 Jugoslov. imade jednu talij. propoved.

5) V župi Humak 2000 Italijana imade 2 propovedi, a 1300 Jugoslovena nijedne.

6) V kaplaniji Petrovije 725 Jugoslovena imade jednu italijansku propoved.

7) V župi Materda za 1323 Jugoslovena ima-

de jednu ital. propoved;

8) V župi Brtonigla za 1300 Talijana imade 2 propovedi a za 1200 Jugoslovena nijedne.

9) V župi Groganjan za 600 Talijana imade 2 propovedi a 1000 Jugoslovena nijedne.

10) V župi Buje za 3000 Ital. dve a za 200 Jugoslov. nijedne.

11. V kaplaniji Karate za 690 Jugosl. jedna it. propoved.

12) V kapelaniji Triban, za 584 Jugoslovena jednu ital.

13. V župi Kastel za 1244 Jugosl. jedna ital.

14. V župi Savodnje za 803 Jugoslov. jedna ital.

V 14 župa sa po prilici ukupno 23.400 duša imade 19 propovedi italij. za 9100 Talijana, a nema nijedne slovenske propovedi za 14.370 Jugosl.

Postopanje orožnikov z duhovnikom.

Sobrat župnik **Gustav Koller iz Podrage** na Vipavskem poroča:

Dne 28. aprila okrog 9 in pol zjutraj sta prišla k meni 2 orožnika postaje St. Vid pri Vipavi in izjavila, da zahteva orožn. brigadir v St. Vidu, naj pridem k njemu. Ko vprašam zakaj, je eden zmajal z glavo, češ da ne ve. Na vprašanje, kedar naj pridem, mi odgovori, da sedaj ž njima. Ko nato izjavim, da pridem lahko sam, zahteva, da moram ž njima. Nato rečem: Dobro, pa grem. Po zajutruku odidem, jaz naprej, ona dva pa z nabitima puškama za mano. V St. Vidu mi pove brigadir, katerega sem moral približno 1/4 ure čakati, da je neki Franc Beninger, bivši služabnik pri Grabrijanu v Vipavi, izjavil pred sodiščem v Trstu, da mu je Stanko Grabrijan iz Vipave rekel, da sem mu jaz podaril fotografski aparat, katerega sem dobil od avstr. častnika, ki je bil v župnišču nastanjen. Ko to slišim, začuden izjavim, kako je to mogoče, ker St. Grabrijana niti osebno ne poznam in nisem ž njim nikdar govoril, in ko je znano, da jaz vojaških predmetov sploh nikdar nisem sprejemal. Na to izjavo mi brigadir prigovarja, da naj priznam, ker je to le v mojo korist, in ni nič hudega, ker mu predmeta nisem prodal, ampak le podaril. Zatrdim mu, da tega nikakor ne morem, ker ni res, in prosim, da naj se St. Grabrijana telefonično pozove v St. Vid v svrhu konfrontacije, pa bo stvar rešena. A brigadir tega ne dovoli in tudi ne dovoli, da grem domu kosit, marveč nakaže, da čakam v St. Vidu in grem po kosilu v Vipavo, potem pa v Trst. Ko izjavim, da v Trst pač ne bo treba hoditi, ker je St. Grabrijan v Vipavi, in se lahko v Vipavi pred nadporočnikom orožnikov izvrši konfrontacija, temu predlogu slednjič vendar ugodim. Okrog 14^{1/2} sem prišel zopet v spremstvu 2 orožnikov v pisarno orožniške po-

staje v Vipavo. Pošljejo po St. Grabrijana. Odpisane se vrne z naznanilom, da ga ni doma, ker je odšel z avtom v Gorico, odkoder se na večer vrne. Izjavim, da bi rad govoril z nadporočnikom. Maršal orožnikov mi pove, da pride kmalu. A, ker ga do 17. ni bilo, prosim, da pošljejo ponj. Maršal mi da orožnika, da me pelje v njegovo pisarno. Nadporočnika ni bilo v pisarni, pač pa sem našel ondi svojo sestro, vso zbegano in prestrašeno vsled internacije; njej je malo prej tudi ondi navzoči brigadir iz St. Vida izjavil, da z mano ne more govoriti. Ko dojde nadporočnik, si da prinese dotični akt in navzoča sestra, ko zve, zakaj gre, potrdi, da St. Grabrijana ne poznamo in da isti nikdar v župnišču ni bil. Nadporočnik mi prigovarja, da naj priznam. Jaz odločno izjavim, da nikakor ne morem priznati stvari, ki ni resnična in ga prosim, da mi dovoli iti v župnišče h g. dekanu, da dobim ondi kako jed, ker še kosil nisem. On mi dovoli z naročilom, da naj o stvari molčim v svojem interesu in naj ondi čakam. Ko pride St. Grabrijan, bodo poslali pome.

V župnišču sem čakal do pribl. 19. ure, a nihče ni prišel pome. Nato gre sestra vprašat, kaj je, a v pisarni dobi le brigadirja iz St. Vida, ki ji reče, da naj grem domu.

Do danes 6. maja se nihče več ni zmenil za zadevo.

Nečuveno in popolnoma protipostavno pa je to postopanje, da mora župnik na izjavo nekega hlapca kot največji hudodelnik v spremstvu obo-roženih orožnikov iz Podrage v St. Vid in iz St. Vida v Vipavo. (§ 29. postave z dne 7. maja 1874.) Župnikova izjava, da s St. Grabrijanom ni imel nikdar stika in da ga osebno niti ne pozna, ne velja nič, a izjavi nekega uslužbenca gre vsa vera. Res nečuveno!

Progonjeni svečenici u porečko-puljskoj biskupiji.

1. **Ivan Vinodolac**, župe upravitelj u Morčani (dek. Vodnjan) bio je pod optužbom radi uvrede veličanstva, t. j. da je jednom izrekom opravdavao Serajevski atentat. Bio je odsuđen na 14 mjeseca tamnice, kaje je i odsjeo u Koporskoj kaznionici. Nakan izvršene kazne bio je interniran u Gölbersdorfu i drugje sve do razsula Austrije. Nije se više vratio u biskupiju; sada je u državnoj službi u Beogradu.

2. **Henrik Kukuljica**, župe upravitelj u Pomeru (dek. Pula) bio je isto pod iztragom radi opravdavanja Sarajevskog atentata. Odsjeo je u iztrožnom zatvoru do 15 dana, i napokon riješen

optužbe. Za talijanske okupacije, na razne načine smetan, ostavio je dušobrižničku službu i poprimio se je državne službe u Beogradu (recte u Zemunu).

3. **Vjekoslav Višković**, župnik u Alturi (dek. Pula) početkom ožujka 1920 napustio je župu, otišao na civilnu službu u Jugoslaviju.

4. **Petar Šantić**, župnik u Kašteliru (dek. Motovun) bio je interniran od 1. 8. do 1. 10. u Trstu i na gradu u Ljubljani. Dne 20. 11. 1918, tražen od karabinjera, u pogibelji internacije, pobjegao je na rodni otok Lastovo u Dalmaciju. Tu je bio od okupacijske oblasti uapšen i interniran u Italiji,

odkuda je nakon više mjesečne internacije pobjegao u Jugoslaviju, gdje se i danas nalazi.

5. Luka Kirac, župnik u Medulinu (dek. Pula) bio je dne 28. 7. 1914. uapšen, eskortiran u Trst, zatvoren u tamnice »Via Tigore«, pa u »ai Gesuiti« do 12. 8. 1914; do 14. 8. na Gradu u Rihenbergu; od 15. 8. do 1. 10. na Gradu u Ljubljani. Od 1. 10. 1914 do 18. 5. 1915 bio je konfiniran u vlastitoj župi Medulinu. Dne 18. 5. 1915 bio je ponovno uapšen i interniran do 1. 8. 1915 u Leibnitzu, Mittergrabernu i Göllersdorfu. Od 1. 8. 1915 do 24. 9. 1915 konfiniran u Wikertschlag a/d Thaya, a od 24. 9. 1915 do 15. 1. 1917 konfiniran u Gross Sieghortsu (Woidloffen a/d Thaya). Od 1. 5. 1917 do 1. 4. 1918 bio je konfiniran u Gunetrsdorfu (kot Oberhollabrunn), gdje je istodobno vršio službu dušobrižničku hrvatskih i slovenskih bježunaca, razsijanih u 42 mjesta. Od 1. 4. 1918 bio je konfiniran u vlastitoj župi Medulinu sve do propasti Austrije. Dne 14. 3. 1919 bio je uapšen od karabiniera, kroz osam dana stražen u privatnom stanu, 21. 3. odveden u Milijetku, Rim, Cività vecchia — Golfo Aranci na Sardiniju. Tu je ostao interniran u selu Osachiri do 24. 9. pa premešten na internaciju u Perugiu sve do 6. 2. 1920. Dne 7. 2. došao je obligatornim putnim listom u Trst. Ovdje mu je generalni komesar dao dozvolu, da se može povratiti u Medulinu kod Pule. Došavši takovom putnicom u Pulu, ondješnji civilni komisar ne dozvoli mu povratak u Medulin, zatoči ga u privatnom stanu sa dva detektiva pred vratima, naredi mu nek tu čeka odluku sa strane Njegove eccelenze g. admirala, jer da dopust povratka ne ovisi o njemu — civilnom komesaru, već o Eccelenzi admiralu. Župnik Kirac sledećeg dana zamoli audienciju kod admirala Cusani — na brodu Miramar,

preporuču mu se osobno za povratak u Medulin, koju mu je već podao generalni komesar u Trstu. Admiral mu odgovori: »Le sarà noto che io ancor nell'anno decorso consegnai tutti gli affari civili al Commissario civile, perciò non la posso ne aiutare, ne raccomandare.« Nakon tri dana bude pozvan pred kapetana karabiniera, koji mu pročita dekret civilnog komisara, da po nalogu admiralata mora bezodulačno ostaviti »piazza forte di Pola«, i izruči mu obligatorni putni list za Porečki kotar, kamo da se mora odnesti već vlakom od 1. sata po podne. Tim obligatnim putnim listom dođe na civilni komisarijat u Poreč, a onaj mu zabrani boravak u Porečkom kotaru. Viseć tako između neba i zemlje, povrati se u Trst, odkuda se telegrafskim nalogom na civ. komisarijat u Poreč mogao nekako nastaniti u tom Kotaru. Sada živi kano gost kod prijatelja župnika Angiela Mateljana u Sv. Vrtaču, a od tuda služi escurrendo malemu župu Rakotole. Nadopunak kongruje od mjesčnih L. 284'02 obustavljen mu je već od 1. 7. 1919; premda je od 15. 2. tg. u službi dušobrižništva, to ipak još do danas na ponovne molbe nije zadobio nizaostali nadoknad ni tekući. — Krog 4 godine izgubio je lokalnu kongruu u naravi, koje je po tekućim cijenama iznašala do 5000 Lira, izgubio je svu stolarinu itd. I sada čeka kano zec u grmu, što će sutrašnji dan donijeti.

Od talij. svećenstva internirala je bila Austrija samo jednoga.

6. Ferdinand Hordy, župnik u Sv. Lovreču (dekanat Labin) i tada novoimenovani kanonik konkatedrale u Puli, bio je početkom okupacije prognan iz S. Lovreča, kano rođenom Čehu, usplelo mu je utći se u Jugoslaviju; našao je svećeničku službu u Zagrebu.

Po svetu.

Velika beda duhovnikov u Nemškoj Avstriji.

Iz »Korresp. Bl. für Kath. Clerus« št. 4, 1920 posnemljemo iz pisma nekoga župnika: »Mnogi sobratje niti ne slutijo, kake velikanske cene se plaćujejo tukaj za najpotrebnejša živila: 1/kg drv (to je par koščekov) stane 2 K; moka u verižništvu kg 40—50 K, govedina u verižništvu K 150, svinjina K 150—200; krompir 1 kg 10 K. Vožnje so vsak dan dražje, kajti 100 kg sena stane 550 K,

1 kg ovsa 21 K, 1 kg pšenice ali ječmena 25—50 K, mašno vino stane 40 K liter. Kako naj kler živi? Vidimo duhovnike, ki vsled lakote skoraj padajo na tla. Vsled pomanjkanja živil je vsako delovanje onemogočeno. Jaz nisem jedel mesa že več mesecev in tako se godi tudi premnogim tovarišem.«

O ustroju in cilju „Zbora“.

I. Rejcc.

(Zb. — Zbor ; Zbk. — Zbornik.)

V 1. in 3. šte. Zbornika so bila priobčena pravila našega Zbora. To se je zgodilo ne samo z namenom, da bo imel vsak sobrat pravila vselej na razpolago, ampak zlasti v to svrhu, da bi sleherni pravila proučil, ter svoje predloge o tem, kar bi želel imeti spremenjeno ali dopolnjeno, poslal čim brže glavnemu tajniku Zbora. Tako bo mogoče na sobranju meseca julija res smotno in s pridom predložiti že skrbno obdelano tozadnevno gradivo, da pravila izpopolnimo, kakor terjajo sedanje razmere in obsežno področje »Zbora«. Sobratje, ki bi s takimi predlogi hoteli postreči, naj bi svojo pažnjo posvetili zlasti temu problemu, kako bi se središče Zbora, ki je starešinstvo, čim tesneje in smotno še spojilo z zarišči po deželi, ki so — ali naj bi bile — **konference svečnikov**. A treba tudi ugotoviti na eni strani področje konferenc, na drugi področje odsekov, njuno medsebojno razmerje in pa razmerje obojih do starešinstva. Funkcija konferenc — kolikor služijo Zb. — mora biti zlasti dvojna: **konference so temelj**, one podajajo iz svojega krajevnega okoliša starešinstvu ali dotičnim odsekom potrebna poročila in statistiko, iz svojega idejnega zaklada pa tudi koristne iniciative. **Konference so krona**: one skrbje, da se v njihovem okolišu ideje, sklepi in programna navodila »Zbora«, kar le mogoče, dejansko izvršujejo. — Zato je očitno, da če kje ni konference, tja ne seže dejansko delo »Zbora«, in tudi ne more seči. »Konferenca« namreč ne pomeni samo sestanka duhovnikov iz gotovega okoliša po enkrat na mesec — tudi to je potrebno, a ni še vse — »konferenca« nam mariveč pomeni trajno napravo in statu permanente, v kateri ima vsaj gotovo število članov določen funkcije po ciljih in namenih »Zbora«. Te funkcije naj se določijo po odsekih, kateri obstojé v Zb. V javnosti so doslej nastopali štirje:

1. za pravno varstvo in gmotne zadeve duhovnikov;
2. za šolstvo;
3. za narodno in socialno politiko;
4. za kulturno iniciativo.

Na vsak način nam bo potreben 5. za versko-cerkveno življenje.

Nekaterih posebnih nalog pa na tem mestu ni moči razpravljati. Naj se pomudim še dalje s to organizacijsko zadevo!

Dejavnost »Zbora« je naravnost bistveno odvisna od tega, da se konference po vsej deželi dejansko v tem okviru organizirajo. Dokler tega ne bo, vkljub prizadevanju mnogih sobratov ne pridemo v resnici nikamor naprej. Kjer ne bo organizirana konferenca, sobratje! tam delate pasivno rezistenco proti vsemu prizadevanju »Zbora«. Ko bom problem bolj podrobno razmotril, ne dvomim, da se bo vsak o tem prepričal. Rad bi bil sicer in sem čakal, da bi se kdo drug oglašil k besedi v tej stvari, a ker molčite, vzamem nevšečnosti priganjavca nase.

II.

1. »**Odsek za pravno varstvo in gmotne zadeve duhovnikov**« rabi iz vseh krajev zasedenega ozemlja točnih podatkov v smislu 4 toček, ki so našteté v 3. šte. »Zbornika« str. 78, da bo mogel potem gradivo kumulativno izročiti pravnemu zastopniku. Naloga člana, ki ga konferenca pošlje v ta odsek, bo najprej ta, da bo točno poskrbel podatke iz svojega okoliša. On bo tudi nadzoroval v svojem okolišu, da bodo vsi člani vršili svoje dolžnosti do »Zbora« (pristopnina, članarina, naročnina in pa tangenta, da dobimo enega prostega duhovnika); on bo opominjal in nadzoroval, da bodo vsi duhovniki člani ostalih duhovniških podpornih družeb, zlasti »Društva sv. Jožefa v Gori« (članarina 4 L), in pa škofijskega podpornega društva, n. pr. za Goriško »Pio sovegno«. Njegova naloga bo, da bo točno sledil migljamem središča tega odseka, bral njegova poročila v »Zborniku«, ter jih razlagal sobratom na mesečnih sestankih. Primerjaj Zbk. št. 1. str. 17. Poglavlje h kongruji, o čemer je vlada pred kratkim razposlala okrožnice na županstva. — Njegova naloga bo tudi, da bo napade na čast posameznih duhovnikov konferenčnega okoliša naj jih že zakrivijo časopisi ali drugi, sporočal na naslov: France Malalan, kapelan v mestni bolnišnici v Trstu. — Njegova naloga bo, da bo slučaje težke gmotne stiske sobratov v okolišu sporočal starešinstvu »Zbora«, da bi se skušala najti pomoč. Posebno imej pažnjo na bolne sobrate! Zato naj ta član konference res

ima srce za sobrate na pravem kraju; naj kaže nekoliko očetovske skrbi za najbolj potrebne! — Na vsakem mesečnem sestanku naj bo na vrsti kratko poročilo »očeta konference«. — Konferenca naj po tem svojem članu pozorno spremlja vsako pravno zadrego sobratov svojega okoliša. Član, katerega konferenca izbere v odsek za pravno varstvo, naj se nemudoma prijavi shr. Francu Malalanu, kaplanu v bolnišnici v Trstu. Tja naj se pošljejo tudi poročila o konfer. okolišu.

2. »Odsek za šolstvo« je započel akcijo v svrhu, da krščanski nauk skupno z verskimi vajami dobi nazaj prejšnje mesto v ustroju našega šolstva. Najsi se to posreči ali ponesreči; bo imel odsek zelo važno delo — na polju svobodne šole. Italijanski učiteljstvo v deželi je že v taboru komunistične demokracije ter je v zvezi s to započelo boj za svobodno šolo. (Primeri »Delo« od 21. maja t. l. št. 14 str. 2: Delavstvo za svobodo šole in učiteljstva.) Med resolucijami, za katere je velela Delavska zbornica 16. maja zborovati po Furlaniji in Istri, je tretja, ki slove: »Delavstvo pripozna visoki pomen boja, ki ga je započel učiteljski sindikat in ki stremi za tem, da se monopol otroške vzgoje iztrga iz rok buržuazije, ki je to vzgojo do danes izvrševala pod vplivom pretirane in bolehnne patriotične nacionalistične ideologije.« Govori na shodih, kakor jih ekscerpira »Lavoratore« od 17. maja, so razločno tolmačili to resolucijo v smislu: država in — cerkev (duhovnik) proč od šole! Na to polje bomo morali tudi mi odločno stopiti v zvezi s krščanskim ljudstvom. Zakaj tudi slovensko učiteljstvo, se zdi, je na isti poti v socialistični tabor, kamor je že stopilo italijansko učiteljstvo. Odločujočo besedo za stran šole bomo morali reklamirati ljudstvu, obenem pa poskrbeti, da se ne bo peščica brezvercev predstavljala za »ljudstvo« ter nam vsiljevala brezversko šolo kot »ljudsko« šolo. Le po tej poti bomo mogli tudi komunistično učiteljstvo uspešno opozoriti — na dolžnost do naroda in njegove vere. Osvojimo si v tem pogledu program krščanskih strank v romanskih deželah, ki se proti državnemu šolskemu monopolu potegujejo za »svobodno šolo«, v katerih ima krščansko ljudstvo prvo besedo glede smeri vzgoje. Tako bomo dali tudi krščanskemu delu učiteljstva potrebne oslombe.

Odsek za šolstvo bo moral problem študirati in delo voditi, a vsaka konferenca bo morala v svojem okolišu opraviti delo agitacije in pouka v smislu navodil iz središča. To delo naj za konferenčni okoliš nadzoruje in vodi član, katerega je konferenca poslala v ta odsek. Obenem pa mora ta sobrat odseku oskrbovati statistični material za njegovo delo. Takoj bi odsek rabil podatkov od vseh strani o tem, v kakšnem številu se je ljudstvo lanske jesen izjavilo za krščanski nauk v šoli in za verske vaje v svrhu krščanske vzgoje.

A podatki naj bi bili kar moči specifični in precizni.

Odsek se tudi resno bavi z idejo katehetskega sestanka v času šolskih počitnic. Da bo ta praktično in smotrno pripravljen, je treba čim širšega sodelovanja dežele. A zopet bodo sklepi sestanka rodili sad, le če jih bo sprejela sposobna in podrobna organizacija, za delo gotova.

Ker so blizu počitnice in nas dogodki z velikimi koraki prehitujejo, je skrajni čas, da vsepovsod neha pasivna rezistenca ter se konference nemudoma konstituirajo.

Tudi član odseka za šolstvo imej na vsakem konferenčnem sestanku kratko poročilo o položaju v konferenčnem okolišu in pa o tozadavnem gradivu, ki ga podaja Zbk.; a poročilo naj zlasti meri na to, kaj in kako naj bi se navodila izpeljala v lastnem okolišu. — Član, katerega je konferenca poslala v odsek, naj se nemudoma prijavi načelniku shr. Leopoldu Cigoju, vikarju v Štomažu (p. Sv. Križ-Cesta).

3. »Odsek za narodno in socialno politiko« ima v trenutku najvažnejše naloge. Komunisti so razbili narodno edinstvo Jugoslovenov zasedenega ozemlja. Z njimi po svoji vesti ne moremo, ker hočejo bolj ko kje drugod na svetu kopirati ruski vzorec: materialistični družabni red, nasilno revolucijo, a o mejah in ciljih komunističnega gospodarstva — o čemer se po razsulu ruskega narodnega gospodarstva resno bavijo socialistične (tudi komunistične) stranke vsega sveta — ravno pri nas manjka vsako resno in kritično razmatranje. Vrh tega izločajo narodni moment na tak način, da bo Jugoslovenom tega ozemlja brez dvoma v veliko narodno škodo, saj že zdaj vidimo narodno mlačnost v socialističnih vrstah. Deklamacije o »buržuaziskem patriotizmu« pač pristojajo laškemu socialistu, ki v narodnem oziru ničesar ne pogrša, a v ustih slovenskega socialista so le očiten znak — slovenskega suženstva v politiki in mišljenju. Najbolj pereč je postal položaj in odločna rešitev nujna — odkar tudi slovensko učiteljstvo obrača korak v komunistični tabor.

Odločitev mora priti nujno in odločno. A pozitivni krščanski socialni program mora najti organiziranih delavcev najprej v naših duhovniških vrstah.

Nasproti komunizmu moramo postaviti izobraževalno, politično in gospodarsko organizirano delo. Ako prepustimo izobraževalno delo področju sledečega odseka, izpregovorimo tu o politični in gospodarski organizaciji. Izhodišče politične organizacije na deželi morajo biti »Kmetske zveze«, že obstoječe večinoma za vse okraje. One vzamejo v roke politično udruženje našega kmetskega ljudstva, njegovo politično šolanje po shodih in sestankih in njegovo stanovsko samopomoč. Tudi gospodarske organizme v okraju naj kolikorotliko držé pod svojim nadzorstvom ter naj jim dajejo

iniciative. Naša gospodarska organizacija se mora izpopolniti zlasti s konsumnimi zadrugami, ki bodo izločile oderuško trgovstvo — slovensko in laško — in tudi sedanjim nepriljubljeni načinu proizvodnje. Za prvi začetek je za Goriško preskrbljeno za oslombo tem konsumom pri deželnem odboru, naš končni cilj mora biti, da denarne, konsumne in produktivne zadruge strnemo v domač sindikat, ki bo zdrav temelj naše narodne autonomije. Brez tega bi vsaka autonomija ostala zgolj jetična oblika brez klenega jedra.

Velika industrija bo iskala centralizacije neposredno za celo državo; ta je za našo autonomijo izgubljena. Iskati pa moramo našega kmeta in obrtnika, in tudi trgovca. A tega poslednjega moramo uplesti v naš konsumni organizem, v kolikor ima še smisel za to. Največji problem je, če bomo mogli oteži slovenskega delavca, ki ga nam je zaenkrat vzela komunistična internacionala vsled naše zamudne nemarnosti.

Naše postopne naloge morajo biti, da organiziramo kmete in male obrtnike v sindikat, ki bo skušal upeljati skupno dobavo in pa skupen trg za prodajo. S tem bi bili ti dve panogi nacionalizirani: dobiček bi — kar le mogoče — ostal na domači zemlji. Ne smemo pa tudi opustiti misli, kako bi spet nacionalizirale naše delavstvo. A če govorim o nacionalizaciji, nimam na misli liberalnega pojma o narodnosti, marveč mislim na gospodarsko-socialno enoto, ki skuša po možnosti najprej sebi zadostovati v mejah svoje autonomije, in le kar potreba sili, išče nadaljnje sorodne zveze in opore. Tako moramo umeti autonomijo in jugoslovansko diplomatsko oporo iskati v tej meri! A temelj moramo ustvariti doma! Kaj nam bi pomagala diploma o autonomiji, izposlovana po diplomaciji, če se pa nam delavec (in celo učitelj!) internacionalizira, a najboljša delavska mesta tujec zasede! Kaj nam bi pomagala teoretično priznana autonomija, če pa bi zemlja in obrt prehajala v tuje roke, in bi v interesu tujca organizirana trgovina nesla oderuški dobiček iz dežele!

Najbolj se je tujec iz Italije zajedel že med vrste naših delavcev v zasebnih in državnih podjetjih. To je najbolj žalostna stran našega narodnega gospodarstva, ustvarila pa nam jo je Italija — s pomočjo svoje socialne demokracije. Internacionalizacija, a za nas — denacionalizacija! Da pridemo temu procesu vokom, moramo ustvariti gospodarske in stanovske organizme, ki bodo združeno in združeno silo zastopali in branili nacionalizacijo naših ekonomičnih virov in vrednot, kakor so: delavska moč, kmetova zemlja, obrtnikovo proizvodnjo, preostanek iz trgovine.

Iz članka o socializaciji v tej številki je razvidno, da bo država v velikih obratih (tudi pri veleposestvih) in pa v malih obratih (in malih kmetijah) bveljavila svoj vpliv v smeri socializma, a drugače v velikih podjetjih, drugače v ma-

lih. Zato bomo morali tudi za to dobo biti pripravljeni, da se bodo preosnove na naši zemlji izvršile za naš narod, ne proti njemu — namreč v smeri autonomne nacionalizacije vseh panog. Če bomo to veliko delo zamudili, bo naša zemlja postala zgolj kolonija za izkoriščanje po tujcu. Že zdaj je italijanska socialna demokracija vrgla na našo zemljo 250 do 300 tisoč svojih ljudi, ki so prišli s trebuhom za boljšim kruhom.

Člani odseka za narodno politiko, izvoljeni od konferenc, naj dogovorno s konferenco sestavijo načrt za politično in gospodarsko organizacijo okoliša.

Kdo ne vidi, da treba odseku za narodno in socialno politiko kar najbolj delavnega središča, a tudi k dejanju vedno pripravljenih članov v vsaki podeželanski konferenci? Upanje obstoji, da se za to ogromno delo dogovorimo z laiki od smeri društva »Edinosti«, da začnemo z večjim vzmahom. A nikakor ni v očigled te eminentno krščanske in narodne naloge na mestu pasivna rezistenca naših konferenc. Zato nemudoma h konstituiranju! Imenujte člana v odsek za narodno in socialno politiko ter njegovo ime javite načelniku odseka dr. Ignaciju Kobalu, stolnemu vikarju v Gorici! Obenem upošljite gori ouenjeni načrt organizacije na isti naslov!

4. »Odsek za kulturno iniciativo« imej svoje središče v goriški Krščansko socialni zvezi. Njena zasluga (zlasti pa njenega načelnika, dr. Ličana) je krščanski prosvetni list »Mladika«. A pred vsem morajo krščanska prosvetna (izobraževalna) društva na plan! Njih naloga je razvidna iz vsega, kar sem gori povedal. K. S. Z. v Gorici ima v zalogi ponatisnjenega pravila za društva, ki naj se čim brže naroče (Via Orzoni 31), in društvo požiivi ali zasnuje. Nasvete in posredovanje v tem oziru bo gotovo blagohotno nudil načelnik odseka za kulturno iniciativo in načelnik K. S. Z. prof. dr. Josip Ličan v Gorici (Via Orzoni 31). Naša društva morajo buditi umevanje našega velikega verskega in narodnega programa, ona morajo poučevati javnost glede šolskega vprašanja, bistrili razliko med našim kulturnim načrtom in materialistično smerico boljšeševikov; ona nam morajo vzgajati sposobnih in požrtvovalnih delavcev za naše ideale.

Iz povedanega se zopet posname naloga konferenc v tem področju. Konference so temelj in krona odseku za kulturno iniciativo. Odsek rabi nujno statističnih podatkov iz vseh krajev domovine o dejanskem stanju društvenega življenja in želi povsod specialnih načrtov za obnovev prosvetnih krščansko-narodnih društev. Zato izberi vsaka konferenca člana v odsek za kulturno iniciativo, ki bo pospeševal in nadzoroval tozadevno delo v konferenčnem okolišu.

Obenem bo naloga tega člana, da bo spodbujal k agitaciji za »Mladiko« ter jej skrbel za sotrudnike ali vsaj za dopisnike o zajemljivih pojavih verskega, narodnega in gospodarskega življenja v okraju. — Ime izbranega člana naj se nemudoma prijavi načelniku msgr. dr. Josipu Ličanu v Gorici (Via Orzoni 3).

III.

Iz orisanih nalog more vsakdo razvideti, da bo naša največja ovira pri delu: nedostatek delavskih moči. Zato je pogoj za uspeh, da dobimo za začetek vsaj enega mladega in zmožnega duhovnika prostega, da se bo mogel popolnoma posvetiti agitacijskemu delu za našo politično in prosvetno (izobraževalno) organizacijo, dočim morajo središče gospodarske organizacije prevzeti strokovne roke. Vse obrazložene zadeve so se v nekih obrisih razpravljale na seji starešinstva v Trstu (27. V.), in tam se je tudi sprožila misel, naj bi en zmožen duhovnik prevzel nalogo, da bi najprej sobrate same — n. pr. na konferenčnih sestankih — primerno uvedel v te ideje ter jim bil v izvrševanju po možnosti na razpolago s svetom in drugačno pomočjo. Imenovali smo tudi duhovnika, ki si ga v to svrhu želimo, kakor je bil imenovan že opetovano prej na drugih sestankih. A treba pred vsem ustvariti ekonomično možnost njegove eksistence za enkrat vsaj za eno leto. Zato predlagam, da si naložimo v to svrhu prostovoljen davek, tako da bo plačal vsak član Zba. vsaj še 20 L. v gori obrazloženi namen; a tisti sobratje, kateri si morejo več odtrgati, naj kaj več žrtvujejo, zlasti oni, kateri nimajo v interesu Zba. ne posebnega dela, ne posebnih stroškov. Zakaj pár nas ima v službi Zba. ne samo mnogo dela, ampak tudi — na stotake stroškov. Zato si že upamo trkati tudi na požrtovolnost sobratov, ko gre za prospeh našega komaj započete tega pokreta. Konferenca naj prispevek čim brže pobere in odpošlje na naslov sobrata blagajnika.

Strnimo svoje vrste, gotovi k delu v smislu svojega »Zbora«, in potem bomo mogli z zaupanjem gledati v bodočnost! — Čim se bo posamezna konferenca po obrazloženem načrtu konstituirala, naj konferenčni tajnik to delstvo z vsemi imeni prijavi sbr. starosti Inaciju Valentiniču dekanu v Komnu, (dobro bo, če tudi uredniku Zbka!), a člani posameznih odsekov naj se javijo sobratu, ki je središču odseka načelnik. — Ta članek naj služi za poslovnik našim organiziranim konferencam.

Odseki.

»Odsek za pravno varstvo in gnotne zadeve.«

Je minuli mesec delal v smislu zadnjč objavljene programa. Mudi se za zbiranje gradiva v smislu 4 toček (cf. Zbk. št. 3 str. 78). Zato naj konfe-

renčni člani tega odseka podvzajo s svojo dolžnostjo!

1. Minuli mesec sta se namerjali dve seji v zavedi upokojenih duhovnikov v Trstu — a se nista mogli vršiti, ker so člani odseka preveč oddaljeni. Tudi se je izkazalo, da je poštni obrat silno netočen. Tako je načelnik odseka važno pismo, ki mu je bilo poslano začetkom meseca, šele čez 14 dni prejel — in čas gine. Zato je nujna zahteva stvari same, da se središče odseka preloži v Trst in najbližjo okolico, da se bodo člani mogli redno shajati. Da ne bo zopet zamuda časa, naj pod vodstvom in posredovanjem sobrata starosta člani odseka v Trstu in najbližji okolici: Josip Kuavs, upokojeni duhovnik v Dragi pri Trstu, in France Malalan, kapelan v bolnišnici v Trstu, kooptirajo za člane druge delavoljne sobrate iz Trsta in bližnje okolice. Tako želé sobratje iz Trsta, in po vsej pravici. V Trstu imamo pravnega zastopnika, zato tudi odsek pravnega varstva tiče v Trst. To se mora izvesti, če ne prej vsaj 10. junija, ko bo sta v Trstu sbr. starosta in dosedanjí načelnik odseka sbr. dr. Požar.

2. Nekateri ordinariati so se zavzeli za draginjske doklade duhovščini; na druge ordinariate (o katerih to dozdej ni znano) je skušala vplivati zadnja seja v Trstu potom sobratov, ki imajo tam stike (Poreč, Krk). A naj tudi posamezni dekanati nemudoma podpišejo prošnje za 50% doklade vsem kategorijam duhovnikov, najsi so v službi ali v pokoju! Podpisane prošnje naj se vpošljejo sbr. starosti v Komen.

Nekateri sobratje so prizadeti, ker jim odpadajo prejemiki od avstrijskih obligacij ali iz lokalnih naslovov, koder je vojska pustošila. Ti naj prečitajo v 1. št. Zbka. članek »poglavje h kongru« str. 17. Vlada je pripravljena tozadevnim potrebam začasno odpomoči. Vloge na ordinariati!

V Gorici ima svoj sedež podporno društvo za duhovnike St. Josefsverein, namenjeno katoliški duhovščini iz Avstrije in Nemčije. Društvo ima tri lepe hiše za bolne duhovnike: na lki, v Meranu in v Gorici (Rudolfinum). Odbor ima sedež v Gorici; pol je slovenski, pol italjanski. Važno je, da pristopijo vsi jugoslovenski duhovniki zasedenega ozemlja, v kolikor še niso člani! Članarina je 4 lire na leto. Pošlje se na naslov: Msgr. Josip Ličan, prof. bogoslovja v Gorici, Via Orzoni 31.

Odsek je prejel seznam v vojnem času preganjanih duhovnikov poreško-puljske škofije:

Odsek za šolstvo.

V ospredju razpravljanja je vprašanje o katehetski organizaciji.

V tem smislu si vsi edini, da zasluži in zahteva katehitično vprašanje našo največjo skrb in pridno negovanje. Gre le zato, kako naj praktično pripomoremo katehitični misli do največje veljave?

Doslej je bilo delo osredotočeno v odseku; na seji starešinstva Zbora v Trstu dne 29. aprila t. l. pa je bila izražena želja, da naj bi se odsek razširil v katehetsko društvo z lastnimi pravili, kakor že pravno obstojijo za celo Primorje.

Društvo je bilo ustanovljeno l. 1911. — s sedežem v Trstu. Imenik izkazuje lepo število članov. Še predno pa je moglo društvo s polnim razmahom razširiti in poglobiti svoje delovanje, mu je svetovna vojska kakor vsem drugim organizacijam pretrgala nit življenja. Sedaj gre za to, ali naj se društvo kot tako zopet poživljuje ter razširi po pravilih svoje delovanje čez celo zasedeno ozemlje, ali naj ostane delo za procvit kateheze osredotočeno kakor druge težnje zbora v razširjenem šolskem odseku? Razni razlogi govorijo za društvo, razni za odsek. Odločitev bo sicer padla na katehetskem sestanku, vendar je prav, da že prej o tem razmišljamo, in pridejo na sestanek razni konferenčni poverjeniki kar s konkretnimi predlogi.

Da nimamo že našega »Zbora«, ki nudi dovolj prostorne in ugodne strehe vsem našim potrebam, bi se seveda takoj izjavili za posebno katehetsko društvo. Tako pa se nam vsiljujejo razni pomisleki. Naj jih na pobudo raznih sobratov izven odseka navedemo, da morejo konference o tem razpravljati in sklepati. Prosimo sobrate konferenčne tajnike za tozadevna obvestila in nasvete posameznih skupin. Veliko, da vse nam je na tem, da bi končni ukrepi res odgovarjali splošnim željam, če ne vseh, pa vsaj večine sobratov, ker le tako bo zasiguran organizaciji tudi uspeh.

Pomisleki bi bili sledeči: 1.) Tudi vse druge naloge, tako skrb za narodno politiko in druge, so zaenkrat izročene le odsekom, pač iz edinega razloga, da se kolikor mogoče ohrani enotnost v naši organizaciji. Bolje je eno društvo, dobro urejeno, ki deluje, nego številne organizacije, ki bi le životarile. Starešinstvo lahko vedno pritiska na odseke, da se gibljejo in na plemenit način medseboj tekmujejo za dobro stvar.

2.) V katehetskem društvu bi bili učlanjeni najbrže zopet isti sobratje kot v Zboru.

3.) Odbor bi moral biti izvoljen iz članov, razkropljenih širom celega zasedenega ozemlja, kar bi precej oteževalo shajanje k sejам, vsaj pogostejšim. — Sicer bi bilo v tem oziru pa to dobro, da bi prišli v odbor najpridnejši, pa tudi najspretnejši katehetje z bogatim znanjem in veliko skušnjo. Faktor, ki ga je treba zelo vpoštevati. Odsek izbran iz sobratov, ki bivajo v bližini, ne more tega seveda nikjer nuditi. Govori pa za odsek ta okoliščina, da se člani laže posvete temeljitemu študiju in sicer iz teh razlogov: Vsak bi bil lahko naročen najmanj na en katehetski vestnik, kakor jih imajo posebno Nemci veliko, vestno

urejevanih z najbogatejšo strokovno vsebino. Ker v bližini, bi si lahko knjige križem posojevali in vse zadeve pretresali v pogostih sejah.

4.) Na vsak način pa bi se moral odsek razširiti v tem smislu, da posamezne konference imenujejo po enega člana v šolski odsek, kakor je to hvalevredno storila že konferenca za svetogorsko pogorje dne 15. aprila t. l. v Grgarju. Ti člani bi imeli nalogo, posvetiti se specialno šolskemu oziroma katehetskemu vprašanju in študiju; tudi bi si moral odsek izvoliti svojega tajnika, ki bi bil v stalnem pismenem stiku s šolskimi poverjeniki raznih konferenc. Od časa do časa pa bi zborovali odsek in poverjeniki na skupnih sejah in sicer menja se enkrat v Trstu, enkrat pa v Gorici.

L. Cigoj.

Tako bi bilo morda tudi vstreženo vsem zahtevam in potrebam. Sobratje, kaj pravite k temu?

—:—

Red iz veronauka. — Iz raznih konferenčnih poročil je razvidno, da nismo edini v tem pogledu. Ponekod, kakor v Trstu in na Tolminskem razredujejo, drugod pa zopet ne. Kjer ne razredujejo, deloma to iz razloga, da protestiramo proti zapostavljanju in poniževanju veronauka, ki ni v šolskih naznanilih tiskan niti med neobveznimi predmeti, ampak bi ga bilo treba šele spisati. Če so premnogi učitelji sicer dobrovoljno pripravljali črtati rubriko o laični morali ter dovoliti opis veronauka, je to pač le njih osebna usluga, na vsak način tudi zelo hvalevredna, ki pa nam ne nudi nobenega postavnega jamstva, da bo smel veronauk vedno tam ostati. Odvisen je pač le od dobre ali pa samovolje dotičnikov.

V Trstu je po stvarni diskusiji prevladalo pozitivno mnenje za klasifikacijo iz verstva in to radi otrok in starišev, ki hočejo na vsak način zvedeti za napredek svojih otrok v veronauku. Rad se pridružujem temu mnenju še tudi z ozirom na veronauk kot tak kakor tudi z ozirom na kateheta samega.

Mimogrede naj omenim mnenje raznih sobratov, da bi veroučitelji lahko izdajali šolskim otrokom lastna in posebna spričevala, kjer bi zaznamovali napredek otrok v veronauku kakor tudi v lepem vedenju. Tudi ta izjava bi govorila za razredovanje.

Če se naši spomenici in protestu starišev ugodijo, postanejo ta razmotrivanja sicer brezpredmetna. Na vsak način pa naj v nastopnem posnamem po Dr. Eduard Krauss-ovem članku »Die Religionsnote« v »Christlich pädagogische Blätter« — Wien 1919 šte. 3. 4. sledeče misli:

Najprej bi otroci le neradi pogrešali reda iz verstva. Vajeni so ga bili videti na prvem mestu v spričevalih. Ta red je brezdvomno pomenjal za

pridne vselej posebno captatio benevolentiae. Po naših ljudskih šolah so si otroci kaj radi šepetali in se povpraševali po redu, ki ga je dal »gospod«. Dr. Kraus podaje nekoliko statistike iz dunajskih šol. Ljudskih niti ne omenja ampak samo srednje šole, kar dela statistiko še bolj zanimivo. Tam je dobilo nezadosten red iz veronauka:

v šolskem letu	1913/14	od 15.049 učencev:	le 50 učencev,
" "	1914/15	" 14.586 "	" 72 "
" "	1915/16	" 13.483 "	" 58 "
" "	1916/17	" 13.939 "	" 76 "
" "	1917/18	" 13.834 "	" 57 "

Torej povprečno komaj 3—5%. Na vsak način le mal odlomek.

Nasproti temu je pa dobila na povprečno 40 srednjih šolah več kot tretjina učencev, na 22 zavodih celo nad 50% red »prav dobro in izvrstno«. In le na približno 10 zavodih je dobilo 30% učencev red »zadostno«.

To razmerje na vsak način priča, da se red iz veronauka zelo uvaža in se ima le temu redu veliko število odličnjakov zahvaliti za svoj izvrsten napredek.

Veroučitelju pa nudi red iz veronauka močno učinkujoče plačilno kakor tudi kaznilno sredstvo kakor tudi izvrsten pripomoček, da more buditi in ohraniti marljivost učencev. Ius gladii je tudi najboljšemu in najsposobnejšemu šolniku večkrat neizogibno zlo in sredstvo, ki učinkuje pri katekumenih in njih stariših. —

Glede veronauka samega pa pripominja Kraus: Le priznajmo! Komaj najboljši in najvestnejši šolarji se bodo z vneto lotili učenja veronauka, ako odpade javno priznanje potom reda o spričevalih.

Če pa bi se komu vendar posrečilo, da bi dosegal tako v splošnem kakor pri posameznikih trajne vspehe le s svojim točnim, vestnim in mikavnim podajanjem in razlaganjem tvarine, temu kličemo: Admirandi sunt magis quam imitandi. Polagoma zgubi veronauk kot šolski predmet vendar na veljavi, ker ne vživa z drugimi predmeti istega spoštovanja v spričevalih.

Seveda je možna, priznava Kraus, tudi zloraba reda iz veronauka v tem smislu, da bi se otroci učili za red in ne za življenje, da bi jim bil red v veliko večji meri cilj in smoter nego praktično vpoštevanje in udejstvovanje verskih in moralnih načel v življenju; vendar se pod vplivom modrega veroučitelja lahko zaobrne ta način mišljenja v pravo smer. — Red iz veronauka je in ostane odločevalec ali vsaj zelo važen faktor pri versko-nravni vzgoji mladine. Dr. Kraus navaša na vsak način dokaj važne in tehtne razloge za klasifikacijo iz verstva. Leop. Cigoj.

Odsek za narodno in socialno politiko

ima v tekočem mesecu najaktualnišo vlogo. Položaj je postal tako napet vsled komunistične agitacije; ki preplavlja deželo, ne da bi naša zadost-

nega jeza v sedanji narodno-politični organizaciji. Zato je treba to organizacijo izpopolniti ter jo usposobiti za obrambo slovenskih ljudskih koristi — idealnih in materialnih — v sedanjem položaju. Naša rešitev je v nacionalizaciji delovnih moči in gospodarskih vrednot zasedenega ozemlja, nikar pa v internacionalizaciji. S tem moramo postaviti zdrav temelj narodni autonomiji. Le če bomo imeli tak soliden temelj, bomo mogli potem tudi brez škode iskati daljnjih zvez s sorodnimi strankami, da se bomo uveljavljali tudi v okviru države, na katero nas višja moč priklene.

Ker se bo morala ta gradba vršiti kamen za kamnom — od občine do občine, od stanu do stanu — zato treba, da konference čim brže sestavijo podrobne načrte za organizacijo po okrajih, in sicer politično: kmetiške zveze in podobno, gospodarsko itd. To bodi pred vsem delo člana, ki ga je konferenca imenovala v odsek za narodno in socialno politiko.

Ti člani odseka naj svoje referate nemudoma pošljejo na naslov: dr. Ignacij Kobal, stolni vikar v Gorici. A treba bo, da se ta odsek decentralizira, tako da Trst in Istra dobita svoje središče.

Seja starešinstva v Trstu 29. IV. je ugotovila, da moramo za izhodišče imeti najprej pregled sedaj obstoječih gospodarskih organizacij, ter se je sestava takega pregleda za Istro izročila sbr. Alojziju Kraševcu, župniku v Brezovici, ki se posluži pomoči gsp. Cucavičiča v Klani; za Goriško poda pregled »Goriška Zveza«; za Trst ga zbere sbr. Andrej Furlan žpk. v Sv. Križu pri Trstu. Pri njem se končno strnejo referati iz vseh delov dežele.

Odsek za kulturno iniciativo.

V središču zanimanja mora še vedno biti naš list »Mladika«. Zda je treba, da se končno ugotovi število plačanih izvodov. A da bo list mogel izhajati, bo potreboval najmanj 3000 zvestih naročnikov. Zato pa na delo za list v prvi polovici meseca junija! — Obenem bodi skrb vsakega člana odseka za kulturno iniciativo, da bo list dobival iz konferenčnih okolišev poročil in dopisov.

Poleg tega posvetimo pozornost izobraževalnim društvom v smislu, kakor je bilo že zgoraj razloženo.

Seja »Zbora« v Trstu 24. junija.

Namen seje bo moral biti pregled dosedanjega dela v »Zboru« in priprava za sobranje med počitnicami. Ako ne bo kaj premenjeno, bo dnevni red sledeči:

Sbr. starosta Ignacij Valentinčič bo sporočal o delu starešinstva kot takega in bo podal pregled o tem, koliko konferenc širom zasedenega ozemlja je organiziranih v smislu »Zbora«.

Sbr. blagajnik in upravnik lista Fran Švara bo naznanil stanje organiziranih članov po škofijah in položaj blagajne.

Sbr. France Malalan bo podal poročilo o delu odseka za pravno varstvo in gmotne zadeve. Soporochavac sbr. dr. Požar. Sklepanje o končni uredbi odseka in njegovem poslovanju.

Sbr. Leopold Cigoj bo podal poročilo o delu odseka za šolstvo in o njegovem načrtu za bližnjo bodočnost, v katerem je zlasti katehetski sestanek za počitnice in pa sestava veroučne knjige za nižje razrede ljudske šole.

Sbr. dr. Ignacij Kobal bo podal poročilo o delu in programu odseka za narodno in socialno politiko. Soporochavca sbr. Virgili Šček in sbr. Ivan Rejec. Sklepanje o decentralizaciji odseka, njegovi končni uredbi in njegovem poslovanju. — Sklepanje o socialno političnem programu.

Smernice naših teženj v posameznih odsekih so razvidne iz »Vestnika Zbora« v vseh dosedanjih številkah Zbka., in je želeli, da bi sbratje o predmetih samostojno razmišljali ter zavzeli stališče.

Končno bodo prišli na vrsto samostojni predlogi in slučajnosti.

Koference.

Dekanat Jelšane. Konferenca Sodalitatis se je vršila v Hrušici 6. maja. Glavni predmet: poročilo g. dekana o konferenci dekanov v Trstu. Eno-dušno je bilo odobreno vedenje dekanov v zadevi naših narodnih pravic in zahtev. Sklenila se je resolucija, da se neomajno vstraja pri zahtevi, da se nastavi pomožni skof, ki mora biti »rodom in čutom« Jugosloven in ki mora imeti **popolno jurisdikcijo**. Glede uradnega dopisovanja z ordinariatom se sklone, zavračati vsako izpremembo stare prakse na škodo narodnega jezika. V kulturnem pogledu se sklone priporočati »Mladiko«.

Na zborovanju **Sodalitatis za dekanate Pazinski i Pičanski** obdržavanom prvih dana mjeseca marča pretresavalo se o propadanju vjersko-čudorednog života u biskupiji i što bi treba poduzeti, da se daljnje propadanje zaprječi. Za tim razpravljalo se kako bi se pomoglo bijednom stanju svećenstva. Odlučeno bi spomenicom obratiti se na svog biskupa, da pomogne, gdje sile dušobrižničke ne dostaju.

U spomenici izrazuje svećenstvo svoju tvrdnju volju ostati u zajednici sa sv. apostolskom stolicom i pripravnost savjestno vršiti dužnosti preuzete kod redjenja i namještenja na svoja dušobrižnička mjesta.

2. Konstatira, kako je neugodno djelovala na vjernike, što biskup nije u svojoj prvoj poslanici ni spomenuo hrvatsko-slovenskog naroda, kojemu pripada 300.000 vjernika biskupije.

3. Konstatira se porazno djelovanje okupacijone vojske na vjersko-čudoredni život vjernika. Usled sistematičkoga nastojanja, da se priredjivanjem plesova i širenjem krčama iskvari žensku i mušku mladež, nastala je takva mo-

ralna dekadencija, da se moralo razpustiti razna nabožna društva sablazni radi i da je mladež porađivljala.

4. Konstatira se, kako se išlo za tim, da se uništi svaki ugled svećenika i njegov uticaj na povjerenost mu stado zastašivanjem, pretraživanjem stanova, zatvaranjem i konfiniranjem u stanu te dajući zapovjedi i o propovjedi i o bogoslužju.

5. Konstatira se, kako se ukidanjem oblatnog učenja vjeronauka u školi oduzima dušobrižniku prigoda vjersko-čudorednog uzgoja mladeži, a pretvaranjem hrvatskih škola u talijanske onemogućuje svećeniku tumačenje vjerskih istina.

6. Konstatira se, kako će porazno djelovati na vjersko-čudoredni uzgoj mladeži namještenje nekog apostata kao učitelja na jednoj pučkoj školi.

Moli se biskupa, da uznastoji izposlovati:

- a) da se vojništvo nebi namjestalo po selima,
- b) da se zabrane javni plesovi i širenje krčama,
- c) da se premjesti apostata,
- d) da budu u školama za Hrvate nastavni jezik hrvatski,
- e) da ostane vjeronauk oblatnim predmetom u školama.

Nadalje konstatira se bijedno stanje svećenstva te moli, da mu se isposluje a) isplata onih prihoda, kojih usled nastalih prilika ne prima, b) isplata neprimljenih trienija i kvadrirjenja c) naknadu za povišeni porez d) podijeljenje polakšica kod aprovizacije kao činovnicima.

Napokon protestira se proti obustavi plaće interniranim dušobrižnicima.

Intencije starešinstva glede odsekov i ostale organizacije, kar se tiče konferenc, je najbolje doimela konferenca za Svetogorsko pogorje: Imenovala je 1. tajnika, ki temeljem skrbno sestavljenega zapisnika o razpravah in sklepih obveščaj glavnega tajnika Zbora in urednika; 2. poverjenika, ki se udeležuj sej starešinstva v Trstu kot vezni člen med konferenco in starešinstvom; 3. vpeljala je male mesečne prispevke za tajnika in poverjenika, da bosta mogla res trajno vršiti svoje obveznosti; 4. imenovala je zastopnike v nekaterih odsekih, ter je upati, da jih bo imenovala takoj tudi v ostale. Zakaj centri odsekov okrog dotičnega načelnika so mišljeni le kot iniciativni in regulativni aparat strokovnega dela, ki pa naj se v stihu s centrom razprede širom dežele. Vsaka konferenca naj pošlje sbrate v posamezne odseke, kakor že kdo čuti voljo in zmožnost za specialno delo. V sporazumu in stihu z načelnikom se potem delo porazdeli. — Tojeda s tem niso izključena druga specialna dela, le da smatra starešinstvo delo v tefi področjih za posebno nujno in trajno potrebno, zato ga hoče prožiti in trajno regulirati z uporabo svojega vpliva.

Konferenca za svetogorsko pogorje IV. v Ljubljani 20. maja 1920. Navzoči vsi; gost sbr. Rejec iz sv. Križa. — Sbr. Širaj referira o Srcu J. Duhovniki posnemajmo Jezusa v njegovem značaju in vseh čednostih; v njegovem obnašanju do učencev in do ljudi. Ujladni bodimo in se varujmo vsake samoljubnosti. — Sbr. Butkovič govori o sredstvih proti komunizmu. — Sklep: **Prepotrebna je poljudno spisana brošurica o komunizmu z ozirom na gospodarsko-politično stran in enaka brošurica z ozirom na vzgojno-versko stran.** Morda bi jo poskrbel sbr. Rejec. — Podrobno navaja sbr. Rejec program kršč. socializma in naglašja potrebo študija o tem problemu. Edini in svesti si svojih dolžnosti nastopimo proti temu sovražniku, četudi bomo morda v nedoglednem času osamljeni v protiboju. — Govori se o prazniku sv. Cirila in Metoda: Sklep: Naroče naj se lepe in umetniške slike slov. apostolov za cerkev in ljudstvo. Zelo lepe ima v založbi »Archa«. — Skuša naj se odpreti pot Mohorjevim knjigam v naše kraje. — Sledi poročilo o seji starešinstva. — Prihodnja konferenca v Lomu 5. jul. t. l. s peto mašo in pridigo na čast sv. Cirila in Metoda.

Tajnik.

Konferenca Socialitatis za črniško dekanijo in okolico je imenovala v odseke sledeče člane: v odsek za pravno varstvo in gmočne zadeve: sbr. Franca Franketa vikarja v Oseku; v odsek za narodno in socialno politiko: sbr. Alojzija Novaka dekana v Črničah; v odsek za kulturno iniciativo (namesto odstopivšega dosedanjega člana): sbr. Franjota Črnigaja, župnika v Kamnah. Odsek za šolstvo ima v dekanatu središče ter ima zato v bližini več članov z načelnikom Leopoldom Cigojem v Štomažu (p. Sv. Križ-Cesta). Sbr. tajnik to v celoti prijavi sbr. starosti; člani odsekov se prijavijo svojim načelnikom ter čim brže vpošljejo svoje dolžne referate o konferenčnem okolišču. — Sbr. France Franko, izbrani član odseka za gmočne zadeve, je pobral prispevek à 20 lir za financiranje mesta enemu duhovniku, katerega rabimo prostega v svrhu propagande, ter je denar odposlal blagajniku sbr. F. Švari v Šempolaju (p. Nabrežina). Vivat sequentes!

OPOZORILO. Prenočišče za duhovnike v Gorici. Zbor svečnikov sv. Pavla je dobil v društvene namene potrebne prostore v Gorici, Gosposka ulica (Carducci) št. 4, II. nadstr. Istotam naj se sobratje oglašajo za prenočišče proti primerni odškodnini, kadar so v Gorici.

Istran. Slovakov so leta 1910 našteali na Ogrskem 2,202.165, Madjarov 8,651.320; Slovaki so imeli v ogrski državni zbornici 2 poslanca,

Madjarji pa 393!! To vam je bila pravica!! — V bivši Avstriji je bilo 35% Nemcev, 60% Slovanov in 37% odstotkov Latinov (Italijanov in Romunov) in Nemci so imeli vajeti v rokah.

Župniku na Pivki. Vedeti hočete, kako da pišejo italijanski katoliški listi o Jugoslaviji? Ne kaj prijazno. O dveh »Avvenire d'Italia« in »Unità Cattolica« nam je znano, da pišeta v skrajno imperijalističnem tonu. »Unità« je v zadnjih mesecih pisala tako ostro, da je bilo to včasih celo cenzorju prehudo, čeprav v Italiji ni bila cenzura tako stroga, kakor pri nas. Drugi katoliški listi bodo gotovo pisali tudi v tem tonu. Tako piše v nekem članku »Unità Cattolica« med drugim: »Če so morali celo Nemci, ki so velik narod, oddati drugim državam okoli 9 milijonov soplemenjakov, kaj pač tako kričijo Jugoslovani, če pride dobrega pol milijona Jugoslovancev pod Italijo!!« Wilsona si seveda želijo ti listi na dno Dantejevega pekla! — Pozdrav.

X.

IZJAVI.

Ker zadnji Folium ecclesiasticum goritiense piše, da druga številka »Zbornika« ni bila predložena škofijski cenzuri, ter so mnogi obratje to tako razumeli, kakor da je urednik to namenoma in zlobno opustil: na tem mestu izjavljam, da sem naročil vodstvu tiskarne, naj vse številke brez izjeme daje v cenzuro. Da je druga številka izostala, se je zgodilo zgolj po neželbi pomoti g. voditelja tiskarne, ki se je pri prevzvišenem knezu in nadškofu opravičil že predno je izišel članek v Foliju.

V Gorici, dne 5. junija 1920.

Ivan Rejec,
urednik.

Potrujem zgorajšnjo izjavo in pristavljam, da je vsled moje krivde se druga številka »Zbornika« ni predložila prevzvišenemu knezonadškofu v cenzuro. Tisti dan, ko bi moral predložiti list v cenzuro, sem vsled važnih opravkov tiskarne bil odsoten iz Gorice; pri tem pa sem pozabil naročiti, naj se list pred natisom predloži prevzvišenemu v cenzuro. Kmalu na to me je prevzvišeni pozval k sebi, kjer sem lojalno izpovedal, da ne zadene preč. gosp. urednika zaradi cenzure nikaka krivda, obenem sem obžaloval neprijeten pripetljaj in izjavil, da se enak slučaj ne bo več ponovil, kar je prevzvišeni vzel na znanje.

Gorica, dne 5. junija 1920.

Ludvik Lukežič,
voditelj »Narodne Tiskarne«.

„Narodna Tiskarna“

::: ::: v Gorici ::: :::

ULICA VETTURINI št. 9

tiska : časopise, knjige, trgovske račune, zavitke s firmo, posetnice, osmrtnice, poročne liste, plačilne liste za gostilničarje, vabila in plakate za veselice itd. V zalogi ima tiskovine za županske in cerkvene urade. :: :: :: ::

Zaloga knjig : Burke in šaljivi prizori, Veseloigre, Pravljičice, Mladi gozdar, S. Gregorčičeve poezije IV. zvezek, S. Gregorčičev Job, Veliki punt, Pesmi in kupleti, Livško jezero itd. itd. :: :: :: :: :: :: :: ::

Knjigarna Kat. Tisk. Društva

priporoča

veliko izbero najnovejših slovenskih leposlovnih in molitvenih knjig (Šolski molitvenik, Večno molitev i. t. d.) :: :: :: :: :: :: ::

Zaloga rožnih vencev, svetinj, nabožnih podob, sprejemna podoba za Marijine družbe. Spomini I. sv. obhajila, podobice za mašne knjige itd.

Pisarniške potrebščine.

Izvršijo se po naročilu naročila knjig z Dunaja in Nemčije.